

Qala verin

Wendoğê mayê eriyayey

Eyro/Ewro/Êyr' Çıme amor 9 vecya u kewt/kowt şıma dest. Çıme amor new dı xeylêk nuştey esti u her nuşte dı derd u kederi Şari/Şardê ma esto. Eg şıma paşt bıdı ma, ma Çıme hina(dıha) hol veceni. Şıma zi zuneni/zanê ki, bê ardim pêserok vetiş zor u zehmeto.

Çıme amor 8 ra pey xelê mewzu Turkiya dı u jewbina/yobina Wulatan dı vırazya. Weçınayışi hukmato newe u Reisi Cumhuri Turkiya vırazya. Roc bi ruc meslê(problemê) Turkiya ziyedyeni. Kurd u Tırkan miyan di lejo bê vındertiş dewam keno, xorti mereni u gûn riyyena. Wuni/hen/ina asena ki, hukmatê Turk mesela Şaran(milletan) qebul nêkeno. Hetani ki, hukmatê Turk zuwan u kulturê Şaran qebul nêkero, qet rocê Turkiyadi rehatey çiniya u ekonomiyê Turkiya xo perişaney ra nêşkeno bixelis

Merheleyo ki, Şari Zazan tede, qe rınd niyo. Keso kamiyê ma qebul nêkeno u mesela ma qal nêgeni. Teşqelo ki, Turkiya ha tede, ey miyan ra mesela Şardê xo mudafa kerdış zi xeylê zoro. Barê sardê ma, fina/reyna/kewto ronsberandi ma mil. Eg ronşberê ma qısanê xo yo nêkerê u miyabeyndê xodi piyabestiniya xo nêvirazê, nezaneyena sardê mado wuna/hên dewam kero. Rastayina rosneberandê ma qe rındi niyo, nêsenê ki mesela xo biyarê meydan u zeredê welatti qalê ci bibo. Ma veydanê pêro embazan u vanê pêro bêre ma cosmedê/dormarê Cime`di bêre pêhet. Ma pasti bidê pêzewbini u vengê xo berz kerê.

Pêserokê ma Çıme raştayina Şardê Zazayan ano zuwan, Çıme tenya/teyna meverdi eyri hirg babete wahar bıveci. Cosmedê/Dormarê xodi Çıme vılakeri, propagandayê kamiyê Şari ma bıyarê Zuwan. Kam vano ez, Zuwan u Şardê xora hes kena, gerek ki, bêveng nêvındero. Zuwanê ma nan u solê mayo, bê zuwan merdim lal u kero. Kam ki zuwani xora hes nêkeno u zuwandê Şarê paye keno, will, bill oyo xo xapeyneno. Yew(zew) merdim dırbeta xori derman nêbo, ê Şari ri qe nêbeno.

En'(In', Ino, ine) bênatı dı babi/piy Zaza Yaşar'i zi bı rehmeti. Allah rehmet kero u cay yı cennetı bu. Homa Zaza Yasar'i ri u pêro merdimani yiri diyağ u sabr bıdu. Wa cay rehmeti cennet bo.

Heta amar 10 bımanê silumetiy

Sılam u Hurmet

Redaqsiyonê Çıme

ZAZA DİLİ ARAŞTIRMALARININ 150 YILLIK GEÇMİŞİ ÜZERİNE (1857-2007) -II-

Cihat Kar

ZAZACA YAZILAN DİĞER MÜSTAKİL ESERLER

19. Yüzyılın sonlarında kaleme alındığı, ancak bugüne kadar basımının gerçekleştirilmediği bilinen bir başka eser ise, Siverek'teki Kadirzade ailesinden Müftü Eyyüp Efendi'nin oğlu olan Hacı Yusuf Sami Efendi'ye [1846-1931] aittir.(43) Arap alfabesiyle yazılan ve “Mewlidi Şerif” ismini taşıyan bu değerli manzum eserde, Hz. Muhammed'in doğumu ve sonrasındaki yaşamına dair gelişmeler, güzel ve akıcı bir Siverek Zazacası ile aktarılmaktadır.(44) Arapça, Farsça, Osmanlıca-Türkçe ve Kürtçe dillerine de hakim olduğu anlaşılan hattat, şair ve yazar Hacı Yusuf Sami Efendi'nin, dini-felsefi içerikte olan birkaç eseri daha bulunmaktadır.

Yine bu döneme ait ve Zazaca olan bir başka önemli manzum eser de, Siverek'te 25 yıl boyunca Müftülük görevinde bulunan ve sürekli olarak yeşil renkli bir sarık takmasından dolayı halk arasında “Yeşilbaş” lakabıyla tanınan Osman Esad Efendi [1852-1929] tarafından 1901 (bazı kaynaklarda 1903) yılının Ramazan ayında Siverek'te ve yine Arap alfabesiyle yazılmıştır. Eser, uzun süre el yazısıyla çoğaltılmak suretiyle halk arasında elden ele dolaşmış, dağıtılmış ve muayyen günlerde okunmuştur. Ancak bu kıymetli eserin basımı, yazarının vefatından birkaç sene sonra, Suriye'nin başkenti Şam'da, 1933 yılında “Mewlûda Nebî: Biyîşa Pêğemberi” (Peygamber'in Doğuşu) ismiyle ve Arap harfleriyle basılmıştır.(45) Diğer Mewlid kitapları gibi, Hz. Muhammed'in doğumunu ve yaşamını konu edinen Osman Esad Efendi'nin söz konusu kitabı, ilk kez 1985 yılında Latin harflerine çevrilmiş ve Fransa'da “Paris Kürt Enstitüsü”nün yayın organı olan “Hêvi” dergisinde neşredilmiştir.(46) Kitap, yine ilk kez olarak Arap ve Latin harfli Zazaca metinleri bir arada olmak üzere, 2007 yılında Diyarbakır'da, “Enstituya Kurdî ya Amedê” (Diyarbakır Kürt Enstitüsü) tarafından “Mewlido Dimilî (Zazakî)” adı altında yayınlanmıştır.(47)

ZAZA DİLİNDEN BAHSEDEN DİĞER KAYNAKLAR

19. Yüzyılın sonlarına doğru, Dersim (Tunceli) ve çevresinde seyahatlerde bulunarak, gözlemlerini ve bölgeden edindiği izlenimlerini daha sonra 1900 yılında Tiflis'te basılan “Dersim” adlı kitabında toplayan Taşnaksutyun isimli Ermeni örgütünün ileri gelenlerinden Antranik Ozanyan [1865-1927], gezdiği mıntıklarda konuşulan Zaza dilini de çok yakından müşahede etme imkanını bulmuş olduğundan dolayı, anılan kitabında bu dil hakkında birkaç söz söyleme gereğini duymuştur. Antranik Ozanyan, bu hususta şunları ifade ediyor: “Dersimlilerin dili,

Farsça, Kürtçe (Kurmanci), Türkçe, Arapça, Ermenice ve özellikle dilin dörtte üçünü oluşturan Zazaca'nın ve çeşitli zaman dilimlerinde Ermenistan'a egemen olarak gelip geçen diğer halkların dillerinin tam bir karışımıdır.”(48)

Berlin Etnografya Müzesi'nin Başkanlığını yapan ve bu arada Asya'nın çeşitli ülkelerinde arkeolojik kazılar gerçekleştiren Albert von Le Coq [1860-1930], bazı araştırmalarda bulunmak üzere 1902 yılında gittiği Suriye'nin başkenti Şam'da ikamet eden ve Diyarbakır'ın Çermik ilçesinden olan Ömer oğlu Ali isimli Zaza bir şahısla birkaç kez görüşerek, Kosa Zazacası'ndan derlemeler yapma fırsatını elde etti. Albert von Le Coq, çalışmasının sonucunu “Kurdische Texte” (Kürtçe Metinler) isimli iki bölümden meydana gelen folklorik derlemelerini, bazı açıklamalarla birlikte 1903 yılında Berlinde yayımladı.(49)

Albert von Le Coq'un Arap alfabesiyle yazılmış olan söz konusu kitabının birinci bölümünde sadece bir Zaza öyküsü vardır. Zaza fonetiği ile yazılmış metinler bakımından ikinci bölüm daha zengindir. Bu derleme üç uzun öyküden, bir masal ve Kurmanci'den çevrilen bir destandan (s.63-67), bir tarihi fıkradan (s.60), Türkçe'den çevrilmiş dört kısa fıkradan (s.68), 41 asal sayıdan (s.70), 357 bağımsız cümleden (s.72-94) ve bir sözcük derlemesinden (s.105-115) oluşmaktadır. Çeviriler, kavram açıklamaları ve tamamlayıcı bir sözlükten oluşan üçüncü bölüm ise yayımlanmamıştır.(50)

Ne yazık ki, Albert von Le Coq da, Zaza dili konusunda kendisinden önceki bazı yazarlardan kalma ezbere dayalı ve gayri ciddi olan iddialara kapılmak suretiyle, kaydettiği Zazaca ürünleri, Kurmanci ürünlerle birlikte “Kürtçe Metinler” adlı eseri içinde neşretme yanlılığına düşmüştür.

20. yüzyılın başlarında, Zaza dilinin Kürtçe veya başka herhangi bir dilin lehçesi yahut şivesi değil, kendine özgü dilbilimsel kuralları bulunan bağımsız bir dil olduğu gerçeği, ilk kez Alman dilbilimcisi Oskar Mann [1867-1917] tarafından hiçbir kuşkuya yer bırakmayacak şekilde ortaya konulmuştur. Zaza dilbilimine fevkalade önemli denilebilecek ölçüde katkı sunan ve bir süre Berlin Üniversitesi'nde de görev yapan Oskar Mann, 1901-1903 yılları arasında İran'da, 1906-1907 yıllarında da Anadolu'nun Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde saha araştırmalarında bulunarak, İrani diller üzerinde tetkikler yapmış, bu arada Zazaca ve Kürtçe'yi mukayese ederek, aralarındaki mevcut farklılıkları da tespit etme imkanını bulmuştur.

Oskar Mann, dil incelemeleri çalışması kapsamında, İran'da ve Anadolu'da halk ağzından bizzat derlediği folklorik ürünler ağırlıklı olan malzemeyi, bilahare “Kurdisch-Persische Forschungen” (Kürtçe-Farsça Araştırmaları) adı altında kitaplaştırarak birkaç cilt halinde Berlin'de yayınlamıştır.

Oskar Mann, Zaza dilini inceleme çalışmalarına 1906 yılının Temmuz ayında ilkin Siverek'te başlar. Daha sonra ise Palu ve Genc üzerinden Çabakçur, Kor ve Kiği

gibi Zaza yerleşim birimlerine giderek, Zazaca'nın diğer şivelerini de yakından tetkik eder ve onları Siverek şivesiyle karşılaştırır. Zazaca'nın Siverek'te konuşulan şivesi, Oskar Mann'ın çalışmalarında ön planda yer alır. Kaydettiği metinlerin kapsamına bakılacak olursa, onun derlemeleri arasında en iyi temsil edilen şivenin, Çabakçur'daki Kor köyünün Zazacası olduğu görülür. Bu arada, Siverek'te Bucak aşiretinin konuştuğu Zazaca'nın küçük bir sözlüğünü (yaklaşık 250 sözcük) de hazırlayarak, Siverek Zazacası ile ilgili notlarını zenginleştirir. (51)

Oskar Mann, Prusya Bilimler Akademisi için hazırladığı “1906 ve 1907 Yıllarında, Kürt Dili Araştırmalarını İlerletmek İçin Sürdürülen İnceleme Gezisi Üzerine Rapor” başlıklı tetkikinde, Zazaca'nın konuşulduğu coğrafi bölge hakkında şunları yazmaktadır: “Zaza dilinin yayılması olağanüstü genişliktedir. Batıda Malatya-Adıyaman-Samsat yöresinden, yukarı Fırat havzasındaki Muş'a kadar, kuzeyde Dersim'den Erzincan ve Erzurum'a kadar, güneyde Karacadağ'a dek; ana dilleri olan ve Dımlı adını verdikleri dili konuşan halkın oturduğu sayısız köy bulunmaktadır.”(52)

İncelemeleri neticesinde, Zazaca'nın Kürtçe'den ayrılması gerektiğini savunan Oskar Mann, Prusya Bilimler Akademisi adına yayınlanan 1906-1907 yıllarındaki inceleme gezisinin raporunda, gayet açık bir şekilde; “Zazaca, şimdiye kadar kabullenildiği gibi, Kürtçe'nin bir lehçesi değildir”(53) gerçeğine işaret eder. Söz konusu raporda ayrıca, “Evvelce Zazaca'nın Kürtçe olmadığı tarzında ortaya koyduğu nazariyede ısrar ettiğini ve Zaza dilinin Kürtçe ile bir ilgisinin olmadığını kesinlikle söyleyebileceğini” belirtir.

Oskar Mann, 04 Temmuz 1906 tarihinde Siverek'ten Prusya Bilimler Akademisi'ne gönderdiği bir mektupta da şöyle yazıyordu: “Benim tarafımdan çoktan savunulan, Zazaca'nın Kürtçe olmadığı, tersine Kandulai (Kermanşah yöresi) ve Awraman (Hewraman)'da konuşulan dille, İran-Gurani lehçeleriyle en yakın akrabalık ilişkileri içinde olduğu şeklindeki görüş onaylanıyor.”(54)

Oskar Mann, derlediği Zazaca metinleri Farsça ve Türkçe bilen kişilerin de yardımıyla bizzat kendisi Almanca'ya çevirir. Ancak Oskar Mann'ın aniden ölümünün ardından, onun derlediği metinleri diğer bir Alman dilbilimcisi olan Karl Hadank ele alır. Zazaca, Karl Hadank'ın çok ilgisini çeker. Fakat üstlendiği çalışmanın güçlüğü ve çok zaman alması nedeniyle çalışmaya bir süre ara verir. Aradan yıllar geçtikten sonra konuya yeniden döner. Karl Hadank, Zazaca dilbilgisinin ortaya çıkarılması için Zazaca'yı Gurani, Gilaki, Mazenderani, Asterabadi, Semnani, Nayini, Kürtçe, Ossetçe, Ermenice, Türkçe ve Arapça gibi dillerle olan ilişkileri içinde ele almayı gerekli görür ve öyle yapar. Böylece “Mundarten der Zaza” adlı muhteşem yapıt ortaya çıkar.(55)

“Mundarten der Zaza”, Oskar Mann ile Karl Hadank'ın ortak çalışması sayılabilecek “Kurdisch-Persische Forschungen” serisinin dördüncü kitabıdır. Kitap,

Oskar Mann'ın Siverek, Bucak, Kor, Çapakçur ve Kiği yörelerinden derlediği folklor ürünleri ve Karl Hadank'ın bu ürünlere dayalı dil çalışmalarını içermektedir. Bir dilbilimci olan Karl Hadank, Zazaca'nın kesinlikle Kürtçe'nin dışında ve bağımsız bir dil olduğu hakikatini bilimsel verilerin ışığında kanıtlamış bulunmaktadır.(56)

“Mundarten der Zaza” adlı kitapta, Zazaca'nın Siverek diyalektine ayrılan 35 sayfalık metin, bağımsız cümleler ve çevirilerinden oluşmaktadır. Kitapta bundan başka; Zazaca'nın Kor (Bingöl) köyünün şivesine ilişkin çalışmanın yanı sıra, Bucak (Siverek) isimli Zaza aşiretinin şivesinden derlenmiş 10 sayfalık bir sözcük listesi, 25 sayfa tutarında Çapakçur (Bingöl) diyalektinden dilbilgisi tahlilleri ve sözcükler, ayrıca 10 sayfa da Kiği diyalektinden dilbilgisi tahlilleri ve sözcükler vardır.(57)

İngiliz araştırmacı ve aynı zamanda diplomat olan Mark Sykes [1879-1919], Doğu ve Güneydoğu Anadolu ile Mezopotamya topraklarında yerleşik bulunan, Kürtçe ve Zazaca konuşan aşiretlerin sosyal durumunu ayrıntılı bir şekilde irdelediği çalışmasını, 1908 yılında Londra'da yayınlamıştır. Mark Sykes, bahse konu incelemesinde, Zaza diliyle konuştuğunu ifade ettiği Sivas'tan Mutki'ye, Dersim'den Diyarbakir'e kadar olan geniş bölgede yerleşik bulunan birçok Zaza aşireti hakkında bilgiler vermektedir. (58)

Doğu dilleri uzmanı olan Fransız araştırmacı Clément Huart [1854-1926], Zazaca ile İrani dillerden Asterabadi'yi karşılaştırarak, aralarında tespit ettiği bir dizi ilginç benzerlik ve uyumu, 1909 yılında yayınlanan kitabındaki Zazaca sözlük ve fiil çizelgelerinde göstermiştir.(59)

İngiliz araştırmacı Ely Banister Soane [1881-1923], 1909 yılında, Londra'da yayınlanan “Journal of the Royal Asiatic Society”, dergisinde şunları yazdı: “Diyarbakir, Erzincan ve Anadolu'nun diğer bazı bölgelerinde yerleşik bulunan Zazaların dili, Mukri ve benzeri başka Kürt lehçeleri ile aynı gruptan değildir. Zazaca, çok eski bir dilin lehçesi olup, eski Farsça'dan, çok zaman önce kopmuştur.”(60) Karl Hadank da, E.B.Soane'nin aktardığımız dikkat çekici görüşlerini nakletmiştir.(61)

E.B.Soane, Irak'ta bulunduğu sıralarda, Kürtçe'nin Kurmanci ve Sorani lehçelerini öğrenmiş ve daha sonra Kürt dili alanında önemli araştırmalar yapmıştır. E.B.Soane, 1913 yılında Londra'da yayınlanan “Grammar of the Kurmandji or Kurdish Language” (Kurmanci veya Kürt Dili Grameri) isimli araştırmasında, Kürtçe'nin temel lehçelerini “Yukarı Kurmanci ve Aşağı Kurmanci” şeklinde ele alarak, İran'da konuşulan Luri, Irak ve İran'da konuşulan Hewrami (Gorani) ile Türkiye'de konuşulan Zazaki'yi onlardan ayırmıştır.(62)

E.B.Soane, 1921 yılında Gorani diliyle yazılmış şiirler üzerine yaptığı bir çalışmada ise Zazaca sözcüklerle de bir karşılaştırma yapmıştır. Ne yazık ki, E.B.Soane'nin bu

çalışmalarında Zazaca dil malzemesinin kökenine ilişkin olarak hiçbir bilgi verilmiyor.(63)

Sir Charles William Wilson [1836-1905] ile Henry Rawlinson [1810-1895], “Encyclopedia Britannica” için kaleme aldıkları bir çalışmada, Zaza dili ile ilgili olarak; “Zazaca, Dersim ülkesinin batı kesiminde konuşulur ve Kurmanci konuşan Kürtler tarafından anlaşılmaz. Zazaca, geniş ölçüde Ermenice ile karışmıştır ve eski Kapadokya dilinin kimi izlerini taşır, ama kuşkusuz örnek Kürtçe gibi, Arî kökten gelmektedir.”(64) şeklindeki görüşlerini ortaya koymuşlardır.

İngiliz Subayı L.Molyneux-Seel, 1911 yılının Temmuz, Ağustos ve Eylül aylarında Dersim’in Peri, Mazgirt, Pah, Kızılkilise (Nazımiye), Pülümür, Ovacık, Çemişgezek, Hozat gibi yerleşim birimlerine yaptığı seyahate ilişkin anılarında, bölge halkının diline de kısaca değiniyor. Ona göre; “Zazaca, Kurmanci’den oldukça farklıdır. Dersimlilerin konuştukları Zazaca dili Kurmanci’den, yani esas Kürt dilinden o denli ayrılmıştır ki, Kürtçe konuşan biri için, tamamen anlaşılmayan bir dildir. Farsça, Arapça ve Türkçe bazı sözcükler de içerir.”(65)

Rus bilim adamı Vladimir Minorsky’nin [1877-1966], Kürtler üzerine yaptığı araştırmalarından dolayı Kürt siyasi çevrelerinde ve Batılı doğubilimciler arasında “Kürdolojinin babası” olarak anıldığı bilinmektedir. Birinci Dünya Savaşı öncesinde bir Rus görevlisi olarak İran’ın Urumiye kentinde görev yaptığı dönemde Kürtleri yakından tanımaya ve incelemeye başlayan Minorsky, çeşitli kaynaklardan da istifade etmek suretiyle hazırladığı ilk çalışmasının sonucunu 1915 yılında Rusça olarak yayınladı.(66) Minorsky, bilahare Arapça’ya da çevrilerek Bağdat’ta yayınlanan bu ilk eserinde; “Diyarbakir ve Dersim vilayetlerinde konuşulan Zazaca’nın Kurmanci’den farklı olduğunu”(67) vurgulamakla birlikte, o tarihe kadar henüz yeterince irdeleme imkanı bulamadığı Zazaca’yı da öteden beri süregelen moda uyararak Kürtçe’nin bir lehçesi olarak gösterme yanılığısına düşer. Ancak Minorsky, daha sonra yaptığı incelemeler neticesinde bu hatalı görüşünü düzeltir ve müteakip tetkiklerinde artık Zazaca’nın Kürtçe’den farklı yapıya sahip bağımsız bir dil olduğu gerçeğini açıkça ifade etmeye başlar.

Minorsky, 1927 ve sonrasında, Leipzig, Leiden ve Paris’te yayınlanan İslam Ansiklopedisi için kaleme aldığı bazı maddelerde de görüşünü çok net olarak ortaya koyar. Örneğin, “Kürtler” maddesinde; “Sistemli tetkikler, Kürt adı ile örtülen bir tabaka altında birçok eski kavimlerin varlığını ortaya çıkaracaktır” derken, hemen akabinde, “Zaza toplumunun Kürt kavmine mensup olmadığını” da gayet açık bir şekilde ifade eder. Minorsky, aynı çalışmasındaki dil bahsinde de, kimi yazarların bölgede konuşulan bazı dilleri Kürtçe’nin lehçesi kategorisinde ele alan görüşlerinin aksine, bilimsel kriterler ışığında konuya yaklaşım göstererek; “Lur, Guran-Avrami (Hewrami) ve Zazaların Kürtçe’den büyük ölçüde farklı konuştuklarını” yazar. Ayrıca, bu görüşünü destekler nitelikte olan Guranice (Goranice) ve Zazaca’daki bazı kelimeleri Kürtçe ile mukayese eder.(68) “Şehrizar” maddesinde ise, konu

hakkındaki kesin teşhisini bir kez daha yineliyerek; “Zazaca’nın, bugün artık bir Kürt şivesi sayılmadığını” (69) ifade eder. Minorsky, Zaza ve Gurani dillerinin birbirine yakın ve her ikisinin de Kürtçe’nin dışındaki İrani diller olduğuna dair tespitini birçok araştırmasında vurgular. Nitekim, “Guran”(70) konulu çalışmasında da aynı çizgisini muhafaza etmeyi sürdürür.

Minorsky, tarihsel süreç içinde, Hazar Denizi’nin güney-batısında (M.S. 5. ve 11. Yüzyıllar) önemli rol oynayan Deylemi kavmine ilişkin yaptığı araştırmada, Dımili-Deylem ilişkisini irdelerken, dil hususunda; “Zazaların, Diyarbakır’ın kuzeyinden Palu ve Dersim’e kadar uzanan bölgede yaşadıklarını ve bugün hala İran kökenli bir dil konuştuklarını”(71) belirtir.

Danimarkalı dilbilimci, tarihçi ve etnolog Age Meyer Benedictsen [1866-1927], 1900-1901 yılları arasında Anadolu, Mezopotamya ve İran coğrafyalarına düzenlediği inceleme gezisi kapsamında, Farsça, Kürtçe, Belucice, Zazaca, Goranice (Hewrami-Awromani) vd. İrani diller ve diyalektleri üzerine yaptığı dilbilimsel çalışmalarını, bilahare bilim dünyasının tanınmış isimlerinden ve yine bir Danimarkalı olan İranolog Arthur Christensen [1875-1945] ile birlikte 1921 yılında Danimarka’da yayınlamıştır.

İran’ın Meriwan ve Pawa kentleri ile İran sınırı yakınlarında ve Irak dahilinde bulunan Şehrızor bölgesinin Halepçe, Hurmal, Biyara ve Tewéla beldelerinde konuşulan Hewrami (Awromani-Gorani) dili ile Anadolu’da konuşulan Zazaca arasında bir ilişki kuran Age Meyer Benedictsen, anılan dilleri Kürtçe ile de mukayese etme gereğini duymuş ve öyle yapmıştır. İncelemeleri neticesinde ise, ne Zazaca’nın ne de Hewramice’nin kesinlikle Kürtçe alanı içinde olmadığını, ancak İran diyalektleri içinde ayrı bir grup olduğunu belirtmiştir.

Arthur Christensen de aynı konuda yaptığı araştırmalar sonucu, Age Meyer Benedictsen’in görüşlerini desteklemekte olup, Zazaca ve Hewramice’nin ayrı gruplardan olduğunu gayet açık bir şekilde belirterek, bunların Kürtçe veya Farsça diyalektleri arasında gösterilemeyeceğini ileri sürmektedir.(72)

Dilbilimci Paul Tedesco, 1921’de yayınlanan eserinde, Rus bilim adamı Peter Lerch’in 1857 yılında neşredilen Zazaca derlemelerinden hareketle, Zazaca’yı ortada kalan bir dil olarak, Kürtçe’nin dışında sınıflandırmıştır.(73)

Diyarbakır’ın Çermik ilçesi Zazalarından Mehmet Tefvik Efendi’nin oğlu olan Ziya Gökalp [1876-1924], bir görüşe göre Maarif Nazırı (Eğitim Bakanı) Dr.Rıza Nur’un talebi üzerine, 1922 yılında hazırladığı “Kürt Aşiretleri Hakkında İçtimai Tetkikat” adlı iki ayrı raporunda, yüzeysel de olsa Zazalardan ve dillerinden bahsetmiştir. Ziya Gökalp, anılan çalışmasında öteden beri Kürt siyasi çevrelerince “Kürtçe’nin lehçeleri” diye propaganda edilen Kurmanci, Sorani, Luri ve Zazaki’nin “lehçe” değil, birer “lisan” (dil) olduğunu ifade eder.

Ziya Gökalp, bahsekonu incelemesinde konuyu şu şekilde analiz eder: “Kürt adı altında anılan kavmin aslında dört farklı kavim olduğu, dolayısıyla ‘Kürtçe’ diye anılan dilin de birbirlerinin mensupları tarafından katiyyen anlaşılmayan dört muhtelif lisanı alem olduğu anlaşılıyor. Bu dört lisan şunlardır: Kurmanc lisanı, Zaza lisanı (Guranca, Dünbüli), Soran lisanı (Baban, Kalhur), Lûr lisanı (Bahtiyari, Feyli, Lek). Bu dört lisanın sahipleri birbirlerinin dillerini anlamazlar. Sarf (Gramer), nahiv (sözdizini), lûgat itibariyle aralarında büyük farklar vardır. Binaenaleyh aradaki farklar lehçe farkları değil, lisan farklarıdır. Bu dört dilin her biri, lisaniyat (dilbilimi) itibariyle müstakil (bağımsız) bir lisandır. Her biri müteadit (çeşitli) lehçelerden de mürekkeptir.”

Ziya Gökalp, aynı çalışmasında, “Guranca, Zazaca, Dünbüli lisanlarının aynı lisanın isimleri olduğu”na da işaret ederek, Guran-Zaza ilişkisi hakkında şu değerlendirmeyi yapar: “Guran lisanı ile Zaza lisanının birbirine yakın olduğunu gördüm. Mamafih Guranlarla Zazalar birbirlerinin dillerini anlarlar mı? Birbirleriyle konuşabilirler mi? Henüz burasını tahkik edemedim... Bu lisanlarda bazı edebî eserler yazılmıştır. Guran lisanında Mevlana Halid’in(74) şiirleri vardır. Bu şiirler müşarünileyhin (anılanın) Farişî divanının nihayetinde tabedilmiştir (basılmıştır). Guranlılara Avraman (Hewrami) namı da verilir. Bunlar Kelanber kazasında otururlar. Mevlana Halid bu taifeye mensuptur. İsminin delaletiyle Molla Gurani’yi de bu taifeye mensup addedebiliriz.(75) Zaza lisanında Hassî Efendi’nin Tevellüdnâme’si(76) basılmıştır.”(77)
(devam edecek)

Dipnotları:

- (43) Ramazan Sarıççek, “Siverekli Yusuf Sami Efendi ve Mevlidi”, Tarihte Siverek Sempozyumu”, IV. Siverek Şire Üzümlü Kültür ve Sanat Festivali 13-14 Ekim 2001, Siverek-Şanlıurfa.
- (44) Ramazan Özgültekin & Ekrem Akman & Hüseyin Demirbağ, Dünden Bugüne Siverek, 1. Baskı, Marifet Matbaası, Konya 1997, 189 s.; 2. Baskı, Siverek Kaymakamlığı Yayınları, 2003.
- (45) Osman Efendi, Mewlûda Nebî: Biyûşa Pêğemberi, Hawar Yayınları, Şam/Suriye 1933, 46 s.
- (46) Osman Efendi, “Mewlûda Nebî”, Hêvi (Kovara Çandiya Giştî), Hejmar/Sayı: 4 (İlon/Eylül 1985).
- (47) Osman Esad Efendi, Mewlido Dimilî (Zazakî), (Yayına Hazırlayanlar: Mila Selim Acarlar & Mehmet Güzeler & Azad Zal), Enstituya Kurdî ya Amedê, Diyarbakır 2007.
- (48) Antranik [Ozanyan], Dersim, Tiflis 1900, s. 158, 161.
- (49) Albert von Le Coq, Kurdische Texte (Kurmangi-Erzählungen und- Lieder nebst einer Zaza-Erzählung. Gesammelt und herausgegeben in der Urschrift und in Transkription. Mit Anhang und Wortsammlung in Deutsch, Baba-Kurdisch und Zaza), Cilt:2, Berlin 1903, s. 63-66, 76, 103, 113.
- (50) Karl Hadank, Zazalar ve Zaza Dili (Almanca’dan Çev. Erol Sever), Zaza Kültürü Yayınları, Ankara 1994, s. 21.
- (51) Karl Hadank, a.g.e., s. 22.
- (52) Karl Hadank, a.g.e., s. 16.
- (53) Karl Hadank, a.g.e., s. 30.
- (54) Prusya Devlet Kitaplığındaki 4 Temmuz 1906 tarihli mektup. Zikreden: Karl Hadank, a.g.e., s. 35.
- (55) Piya (Zaza Dili ve Kültürü Dergisi), Amor/Sayı: 7 (Haziran 1989), s. 76.

- (56) Oskar Mann & Karl Hadank, *Mundarten der Zaza Hauptsächlich aus Siwerek und Kor*, Verlag Der Preussischen Akademie Der Wissenschaften, Berlin 1932, XIII+398 s. (Kurdische-Persische Forschungen, Abt.III, Band IV).
- (57) Terry Lynn Todd, “Dımıllice Dilbilgisi” (İngilizce’den Çev. Korca Mirseydan), *Piya (Zaza Dili ve Kültürü Dergisi)*, Amor/Sayı: 5 (Çıle/Ocak 1989), s. 39.
- (58) Mark Sykes, “The Kurdish Tribes of the Ottoman Empire” [Osmanlı İmparatorluğu’nda Kürt Aşiretleri], *The Journal of the Royal Anthropological Institute of Great Britain and Ireland*, C. XXXVIII, London 1908.
- (59) Clément Huart, *Textes persans relatifs a la secte des Houroufis*, Leiden: E.J. Brill, London: Luzac, 1909. Zikreden: Karl Hadank, *Zazalar ve Zaza Dili*, s. 33.
- (60) Mihemed Emin Zeki Beg, *Dîroka Kurd û Kurdistanê* [Kürt ve Kürdistan Tarihi], Avesta Yayınları, İstanbul 2002, s.213.
- (61) Karl Hadank, a.g.e., s. 29.
- (62) Fahri Pamukcu, *Gramerê Zazaki-Zuwanrêznayi*, Tij Yayınları, İstanbul 2001, s. 38.
- (63) Karl Hadank, a.g.e., s. 23; *Journal of the Royal Asiatic Society*, London 1921, s.57-81’e atf.
- (64) *Encyclopedia Britannica*, cilt: XV, 1911, s. 950.
- (65) L.Molyneux-Seel, “A Journey in Dersim” [Dersim’de Bir Seyahat], *The Geographical Journal*, cilt: 44, No. 1 (Temmuz 1914), s. 52, 67, 68. Zikreden: Karl Hadank, *Zazalar ve Zaza Dili*, s. 22-23; ayrıca bkz. Suat Akgül, *Amerikan ve İngiliz Raporları Işığında Dersim*, Yaba Yayınları, İstanbul 2000, s. 108.
- (66) V. Minorsky, *Kurdy: Zametki i Vпечатlenija* [Kürtler: Düşünceler ve İzlenimler], Petrograd 1915, 43 s.
- (67) V. Minorsky, *El-Ekrad: Mulahezatün we İntiba’at* [Kürtler: Düşünceler ve İzlenimler], (Rusça’dan Arapça’ya Çev. Maruf Haznedar), Bağdat 1968, s.17, 38, 43; Türkçe basım için bkz. Minorski, *Kürtler*, Komal Yayınları, İstanbul 1977, s.42, 44. (Türkçe basımda, eksik ve hatalı çeviri yapıldığı gözlenmiştir.)
- (68) V. Minorsky, “Kurdes” [Kürtler], *Encyclopedia of Islam*, cilt: II, Leiden 1927, s.1130-1155; Türkçe basım için bkz. V. Minorsky, “Kürtler”, *İslam Ansiklopedisi*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayını, cilt: VI, s.1091, 1111.
- (69) V. Minorsky, “Shehrizûr”, *Encyclopedia of Islam*, Leiden 1927, fasc. F, s.356; Türkçe basım için bkz. V. Minorsky, “Şehrizûr”, *İslam Ansiklopedisi*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayını, cilt: XI, s. 397.
- (70) V. Minorsky, “The Guran”, *Bulletin of the School of Oriental and African Studies (University of London)*, cilt: XI, No. 1 (1943), s. 75-103.
- (71) V. Minorsky, “Daylam”, *Encyclopedia of Islam*, yeni baskı, cilt:II, Leiden 1960, s.189-194; ayrıca bkz. V. Minorsky, “Daylam”, (İngilizce’den Çev. Roşna Feradi), *Piya (Zaza Dili ve Kültürü Dergisi)*, Amor/Sayı: 4 (Payızopeyên/Ekim 1988), s. 36.
- (72) Age Meyer Benedictsen & Arthur Christensen, *Les Dialectes D’Awroman Et De Pawa*, Kopenhag 1921, s. 5-15.
- (73) Paul Tedesco, “Dialektologie der westiranischen Turfantexte”, *Le Monde Oriental*, XV, 1921, s. 199. Zikreden: Terry Lynn Todd, “Dımıllice Dilbilgisi”, (İngilizce’den Çev. Korca Mirseydan), *Piya (Zaza Dili ve Kültürü Dergisi)*, Amor/Sayı: 5 (Çıle/Ocak 1989), s. 40.
- (74) Mevlana Halid [1777-1826]: Gorani (Hewrami)’lerin yaşadıkları Irak’ın Şehrizer bölgesinden olup Farsça şiirlerini içeren *Divan’ı*, Sultan Abdülmecid’in isteği üzerine 1844 yılında İstanbul’da basılmıştır. *Divan’ın* sonunda Goranice şiirleri de yer almaktadır.
- (75) Molla Gurani [1416-1488]: Fatih Sultan Mehmed’in hocası olup, birçok kaynakta Gorani kökenli olduğu belirtilir. Bazı kaynaklarda ise Diyarbakirli olduğu yönünde bilgiler bulunmaktadır.
- (76) Zaza şairi ve din bilgini olan Mela Ehmedi Xasi ve eseri *Mewlidi Nebi’den* bahsedilmektedir. Bkz. (37) no’lu dipnot.
- (77) Ziya Gökalp, *Kürt Aşiretleri Hakkında Sosyolojik İncelemeler*, 1. Baskı, Komal Yayınları, Ankara 1975, s.48-52; 2. Baskı, *Kürt Aşiretleri Hakkında Sosyolojik Tetkikler* (Hazırlayan: Şevket Beysanoğlu), Sosyal Yayınlar, İstanbul 1992, s.24-28,95-99. (Komal Yayınlarıncı basılan eser, Arap harflerinin yanlış okunması sonucu birçok hatalar ihtiva etmesinin yanı sıra, Z. Gökalp’in konuya ilişkin sadece Birinci Raporu’nu kapsamaktadır.)

Zazun u Zazaki sera yew Mişore...

Bıra E.L. ho Wulat dı cûyeno ay ra ma namey yı itya dı nênuşeni !

Namey ÇIME'y ra Zaza yaşar – E. Liceyic

Zaza yaşar: Merheba bıra E.! Ma ro(rew) ra yewbin şınasneni, mı va; ez numey Çımı ra tu dı bınê qal bıkeri, beri ÇIME kerî. Tı eşkeni xu kılm ra bıdı şınasnayış?

E.L. : Namê mın E' o, ez Liceyija Serrey 1985 ez Bawerd(yo dewê Lıce) ra ameya Çolig.

Z.Y.: Zazay kumi, ça dı esti.

E.L.: Tı waxtı g' vac' Zazê kami ca dı esti? Ez vana Qelê Zazan Çoligu Zazê ku bê Çolig cayan binan dı nışeni ru, Piran, Siwereg, Dêrsim, Xarpêt, Palı, Diyarbekir(Piran, Ergani, Eğil, Çüngüş, Hani Komple Zazay, Lice sera pancas Zaza, sera pancas Kurmanc, Qulp zi sera pancas Zaza se ra pancas Kurmanc, Hazro zi Zazay o Kurmanc esti, Ferqin dı zi tay Zazay esti, Kocaköy zi yo het Zaza yo het Kurmanc, Çınar komple Kurmanc) Merkez Diyarbekir zi hem Zaza hem Kurmanci.

Z.Y.: Pilun vatin ma çıtay? Zazay, Kırd, Dımılı, Kırmanc/Kurmanc? Xu çıta vinêni?

E.L.: Ma Zazay, Ma Dımılı-Mımılı nıyi, Ma Zazay. Asla we asla. Pıla' ra u (ez zanayış xu ra ez zana) Ma Zazay. Ez pilan xu ra zana ma Zazay. Ma Dımılı ni(yi), Ma Zazay.

Z.Y.: Tay vuni ma kırd, heti Az'ıd'.

E.L.: Ma Zazê..! Ez nê Kırd kelimesi qewul kena, nê Dımılı kelimesi qewul kena.

Z.Y.: La Kırmanc.

E.L.: Kırmanc ayri yo qewma/milleta. Orf o 'adetê yın zi ez qewal nêkena. Orf o 'adetê yinê zi Zazan ra/ma ra zaf ferqliyo. Eyi Zazan zi ayın ra zaf ferqliyo. Yani Kultur o Gelenek yin varya(est) la asla benzemis yobinan nêbeno. Ez Orcinal Zazan vana ! Asimilê ko ba'di co viraziyo, ciyo Kulturel bi heval yobinan ay ra , ez daha ver sina...Zazaki ayri yo milleta ez 'adet inan zi qebul nêkena

Z.Y.: Şıma Zıwun xu seni vineni? Kum Zuno? Kendinizi, dilinizi ve komşu halkları, dillerini nasıl tanımlarsınız?

E.L.: Zıwanê mın Zazakiyo. Mıyanê Zıwana'ra ez Farıski ra zaf çi zana, bı raşti yani.

Z.Y.: Ini milleti ki hê itya dı, tı seni zuni, nımune: Kurmanc, yani mara nızdi, dûri?

E.L.: Ez kurmancan, ın' qedi zana/şinasnena: Kurmanc ferqliyê, Kurmancani hetî. Dia mara nizdi , la orf- 'adet ma ra dûri !

Z.Y.: Ez zıwun sera vuna.

E.L.: Zazaki yonê Zıwano, Kurmanc yonê Zıwano.

Z.Y.: Tay xura vuni Kırd. Heti Dersim xura vani Kırmanç. Ini çıra ina vuni

E.L.: Ez tura vana, Kırd diye yo kelime çınıya ay Zazê ki vani ez Kırda, ez qewul nêkena. Mı gora Kırd kelimesi Koki yı Kurdo. Kurd kelimesi esta la Kırd çınıya.

Z.Y.: Mesela hetî dersım dı Kurmanc bıyu Kırmanç itiya dı zı Kurd bıyu Kırd. Heti yenı dı Zazay Kurmancan ra vunı Kırmanç.

E.L.: Ez ha tura vana Kelimê "Kurd" esta la "Kird" çınıya. Ez qewul nêkena. Kırd kelimesi 'Kurd'o

Z.Y.: La, tay xura vuni Kırd. La ina seni umaya meydun?

E.L.: Ez qewul nêkena. Kelimê asimile beni, orcinaliyê xura vecyeni. Ez ha ina kelima sera vındertiya.

Z.Y.: Ez tura tırki persi ki ayi ki Zazaki fehm nêkeni wa ayi zi fehm bıkeri: Sen kendini ne olarak görüyorsun? Zaza mı? Kürt mü?

E.L.: Ben Zazayım.

Z.Y.: Çünkü Zaza dediğin zaman, hemen diyorlar bu ayırım yapıyor, bu Mit'tir.

E.L.: Ben neysem oyum "Ben Zazayım". Ben ayırım-mayırım yapmıyorum. Ben Mit'te değilim. Ben Zazayım.

Z.Y.: Siyasetten uzak yaşlılar Kürtlük ve Türklüğü Kabul eder mi? Mesela: dewê Şıma dı, tı yo merdımı ra vac'/pers'(yani 70-80-90 serri dı qal bıkeri), vuno se, qewul kenu? Diyormu ben Türküm veya ben Kürdüm??

E.L.: Neyse diyor ben oyum Zazaysa ben Zazayım diyor. Ve özellikle bu Zazalarda vardır. Zaza aydınlarıyla konuştuğun zaman sen kimsin ben Zazayım, ben Kürt değilim diyorlar.

Z.Y.: Pili u tı vuni ma çara umê? Zazalar nerden geldiği hakkında yaşlılar ne diyor??

E.L.: Pilun ma vatin, ma bağdad ra amê. We tamamê Zazan bağdad ra amê.

Z.Y.: Tarix sera vatin se? Nêvatin ma hetî irun ra umê??

E.L.: Eger iran ra, “yani etya di tarix biyu vin” ez zi hayedar niya, eg şî bağdad yo mudde mendi u uca ra amê itya ez ayê nêzana. Mimari bağdadi zi Zazaw.

Z.Y.: Şîma d’ kênâ duni Kurmuncun, Tırkun? Ma dî weş nêvineni.

E.L.: Nê, Kurmancan nadir-nadir. Tırkan hêç nêdan’. Ma dî zi weş nêvineni. Ma nadir-nadir dani kurmancan, Tırkan ma qet nêdani..

Z.Y.: Ma inkey ayırım nêkeni. Ma vuni wa her çi bıyero meydun.

E.L.: Ne ayırımî işin gerceği ne o netice de sen bunu götürüp bir dergiye koyacaksın, işin gerceği neyse o. Ma wazeni kênâ bîdî Zazan u Zazan ra bıyari, Tırkan ma qet nêdani yasağö.

Z.Y.: Ma semedi Zazaki se kerî.

E.L.: Ez eşkena cewab bîdî la; ez kilm ki ra vac’, nêbeno, ayî ki in roportaj bıwani ayî zi fehm nêkeni. Ez nişkênâ dî keliman bıyari pêser. Semed Zazaki ma se ker’? Seni ma Zazaki bîd’ şînasnayîşî, ma Zazay? Ez wazena Zazaki bı xewatê îlm bêro meydan. Ez tek kelimê cewab bîdî, ez eşkena ina vac’. Bî/Pê çuwa nê, pê silah nê, anyayîşî ırqçiyî zi nê u anyayîşî heqîqatê Zaza estu. Ma şêrî ça, ma hawna bıgêra aslê xu. Ancax pê ray ilmi ma bîras’ Zazaki.

Z.Y.: Mesela Zazaki dî zaf feki estî. Ma Zazakiyê tay cayun fahm nêkeni. !!

E.L.: Netice di ma pêri Zazay. Neticedî ma yo ırqê, ma yo milletê. Gurê ma ityad Zıwano, ma ityad Zıwan sera qîsê kenî. Zazakiyê tay cayan ma fehm nêkenî la Zazê. Ma inê dersimican fehmnêkenî, la Zazay. Ma inkê din sera qal nêkenî ma Zıwan sera qal kenî.

Z.Y.: Kurd vuni Zazaki yo Lehceya?

E.L.: Lehçe-Mehçe niya, Zazaki Lehçê yoy insan niya. Zazaki başlıbaşına xuser yo Zıwano.

Z.Y.: Vuni ver cê Çolig dî yani 20 serr’ cuaver Kurmanc çîniyê bi, inkey bi ziyed.

E.L.: Çolig topyekun Zaza, sera se Zazê. Zaf tayê, merkez sera 3-4 inkey kırmancı. Ma vac çıqa Zazê, çıqa Kırmanc(Kurmanc) Qomplê Çolig, pê dewan, pê qezan sera 95 Zazay, sera 5 Kırmanc/Kurmanc. **Yalnız zamanında zaf Zazê qarışmış inan bi, miyan inan dî asimile bi, kurmanlaşmış bi..**

Z.Y.: Ez semedi ine/enı mışore turi teşekkur kena, yo qala peyin vac.

E.L.: Qalê mına peyin, qalê mı hetî Zazana, hetî Kırmancana(Kurmanc), hetî Tırkana u hetî yona Mîlletêka niyê. Ina qala peyina ki ez vana, ına fikrê mına. Tu, xewatêk bê methodê islam, bê Metodê Hz. Muhammedi(s.a.w), b1 kılmi ancax we ancax xewata-g' merdım bıkerö Merdım gereka aya hawizê Resulallah(s.a.w) dı xewat bıkerı aya hawize ra tever nıku. Xewatê xu zi b1 ilm u irfan Çımey mı zi inewo, Allahu Teâla vano: “Ya eyyuhellezi amenu” hitabê tamamê insana keno, ayeto verin dı vano: bıwani “ıqra, bı’ismi rabbıke” tı bı wendış Humay şınasneni. B1 ilmê islam, bı ilmê Hz. Quran, ilmo ko Allay ra amo, waxto xewatê merdım bı ino ilmo, ino ilm silahêko zaf mukemmelo, zaf pilo, hem maddi, hem manewi, wurdê zi zerrê ını ilm da ca geni. Tı ını ilm xu’ri bıkeri silah bıkeri rahber, tı ina ray ına ilm mı va, la Allay ra amo, tı ina ray ra şêri tı sağlami raseni meqsadi xu, tı nêweni weri dışmen. Tı nêweni weri zor-zehmet. Vatışi mı peyin inoyo, qewêki tı ame itya qewê estışê Zazan Zazê esti Zazê yo mîlletêka. Ez zana têk(tay) Mîleti wazeni hetta, hetta ay Mîleti ki nızdê Zazani vani ma piyay, itya d’ ez diqqat tu ancena, çı qedi **Tırki wazeni, Zazan u Kurmanci** u zıwanê yın werte ra bêro wedartış, eyni zaman ez diqqat tu ancena etya dı, ayi ko qarşı yın vani ma kurdi ay insani zi wazeni, ma xu b’ xu yani, ay insani wazeni Zazaki etiya ra, werte ra bıyor’ wedart, kesinlike ez qarşıya. Zaza yo mîlletêka. Allahu teâla Zaza olarak ini insanan Zaza olarak xeleqnê. Zazê Zazêse gereka xu bışınasn xu bıdı şınasnayış. Zazaki Zazaki Lehçe yoy insan niya. Zazaki başlıbaşına bı Sarey xu ser yo Zıwano. Çı kes nişkeno itiraz bıkerö. Ez çıme etya ra vana. Allah-u Teâla vano:(Quran-i Kerim dı yo ayet) “Mı şıma qewim-qewim xulq kerdê, ihtiyaci şıma yobinan esta, ay ra mı şıma qewim-qewim xulq kerdê.” etya dı ma eşkeni kesin bê şık, bê şuphe vaci Zazê yo qewmeko, yo zıwano, yo mîlleta. Çımey mı ino.

Z.Y.: Ez turi zaf teşekkur kena

E.L.: Ez zi teşekkur kena

Say unyena say’a bena sûr.

Vatê verinun

Zaza Birliği Önündeki Engeller

Alırıza Söylemez

1. Giriş

Yanlış ve tehlikeli anlaşılmalara yol verilmemesi ya da bilinçli böyle yorumlanmaması amacıyla su açıklamayı gerekli buluyoruz:

1915 Ermeni Soykırımından sonra Erzurum, Diyarbakir, Malatya, Sivas ve Erzincan arasındaki bölgede yoğun olarak Zazalar yaşamaktadırlar. Koçkiri, Palu-Çewlig Direnişleri, Kemalisler tarafından ezildi. Ardından Türk devleti, Dêsim’de Zaza Soykırımını yaptı. Aynı devlet, son 80 yılda sistemli bir şekilde sürdürmekte olduğu baskı, takip, kırım, zor kullanarak yapmakta olduğu asimilasyon, uyguladığı terör ve baraj politikalarıyla Zazaları kökünden sökerek yurdundan kovmak istiyor.

Zazaların yaşadığı bölgelerde elbette başka halklardan insanlar da yaşamaktadır. Bu bölgeler doğal olarak onların da vatanıdır. Bu yazıda karşı çıkılan asla bu çeşitlilik değildir. Biz komşuluk hakkını ana-baba hakkı gibi kutsal biliriz. Bu yazının tek amacı: Zaza Bölgelerinde komşuluk hakkını kötüye kullananları deşifre ederek, kamuoyunu uyandırmaktır.

2. Dini Farklılıkların Bölmek İçin Kullanılması

Almanların Katolik, Protestan ve diğer inanaçlara mensup olmaları, Almanları; Türklerin Alevi ve Sünni olmaları da Türkleri bölmüyor. Dil, kültür ve ulusal çıkarlar sözkonusu olduğunda Almanlar da, Türkler de dini farklılıklarını bir kenara bırakıp, etnik kimliklerini temel alıyorlar. Bu işi yalnız Alman ve Türkler böyle yapmıyor, dünyanın tüm halkları bu kural çerçevesinde kendi kimliklerini gözetip koruyorlar.

Zazaların, Alevi ve Sünni inançlarıyla bir halk olduklarının bilincine varmaya başlamaları son yirmi yıllık bir olgudur. Böylesine geç uyanmanın çok sebepleri vardır:

a) Anadolu’ya eğemen olanlar, son 500 yılda Sünni Zazaları, Alevi Zazalara karşı; yeri ve zamanı geldiğinde Alevi Zazaları da, Sünni Zazalara karşı kışkırtmış ve kendi çıkarları için kullanmışlardır. Bu süreçte Sünni Zazalar, Osmanlı-Kürt (günümüzde Türk-Kürt) İttifaklarınca, Sünnilik kullanılarak eğemen güçlere taraftar gösterilmiş. Buna karşın Alevi Zazalar da, sözkonusu bu eğemen güce karşı muhalefet, daha da kötüsü kanunsuz, eşkiya, yani illegal ve dini olarak rafizi, yani sapık gösterilmiştir.

Osmanlı-Kürt-Türk İttifakının, Zaza Halkının dini farklılıklarını kullanarak Sünni Zazaları, Alevi Zazalara karşı kullanma politikası, son 500 yılda dönemin Sehyülislamlarına, müftülerine özetle: “Kızılbaş gavurdan beterdir. Her kim ki bir Kızılbaş öldürürse, cennete girer. Kızılbaşın malı ve karısı, kızı helaldir. Kızılbaş mum söndürür, ana bacı tanımaz, anasıyla bacısıyla zina yapar.” v.b. fetvalar

verdirilerek, Sünni Zazaların, Alevi Zazalardan uzaklaştırılması hep hedeflenmiştir. Tüm bu yalan ve çirkin propagandalar elbette ki yer yer, zaman zaman etkisini göstermiş. Zazaca Dilinde okul ve özgür eğitimden uzak, dar düşünen Sünni Zazalar, önce Osmanlı-Kürt-İttifakı sonra Türk-Kürt-İttifakı tarafından rahat bir şekilde Alevi Zazalara karşı önyargılı hale sokulmuş, kışkırtılmış, kullanılmıştır. Bu nedenle Sünni Zazaların da, Zazaların Birliği için geçmişi analiz ederek tamir etmeye başlamaları şarttır.

b) Diğer yandan son 500 yılda giderek kapalı bir coğrafyaya dönüşen Alevi Zaza yerleşim bölgesi, egemen güçlerce dış dünyadan soyutlandırılmış, izole edilmiştir. İzole durumundaki Alevi Zazalar, Ermeni ve 19. yüzyıldaki Hristiyan misyonerlerinin İncil ve İsa'yla birlikte bu bölgeye taşıdıkları bilgiler dışında, Alevi Zazalar mektep medrese yüzü görememiştir. Bu **geri** kalışlarının sonucu olarak özellikle Alevi Zaza ruhban kesimi çağa ve şartlara göre dini yenilikler yapamamış, dönemin ihtiyaçlarına cevap verebilecek ve sorunları çözecek bir fikir üretimi yapamamıştır. Bilgiden uzak kalışın, ekonomik baskının ve feodal yapının sonucu olarak Alevi Zazalar, aşiret kavgalarıyla birbirlerini kemirmiştir.

Türk-Kürt İttifakı, Dêsim Soykırımını sonrası oluşan Zaza kuşağı çeşitli sol fraksiyonlara bölerek parçaladı. Aşiretlerin yerini birkaç kişilik örgütçükler (solcu ve kürtcü) aldı. Ağırlıklı Zazalardan oluşturulan bu örgütçüklerin yularını hep Türk, ya da Kürt şefler elinde tuttu. Yani Türk-Kürt İttifakı, bu Türk ya da Kürt şefler aracılığıyla Zazaları hem kontrol etti, hem de istediği yere yönlendirdi. Bu başarılı yönlendirme ve kontrol sayesinde, çeşitli Türk ve Kürt örgütlerinde bugün çoğunlukla Zazalar birbirine karşı savaşıyor.

Osmanlıdan T.C. devletine geçiş esnasında, İttihatçılar ve Kemalistler, Alevi Zazaların yiğit olmalarına karşın bilgiden yoksun, çabuk kışkırtılabilecek, kullanılabilecek, ucuza satın alınabilecek, kolay avlanabilecek bir yem olduklarının bilincindeydiler. İttihatçılar ve onların devamı olan Kemalistler, Ermeni Soykırımını esnasında Alevi Zaza Bölgelerinde, antikızılbaş propagandalarını durdurmuş, onun yerine “Elhemdülülahi hepimiz Müslümaniz”ı oturtmuş: “Gâvurları kovalım! Buralar size kalsın!” mesajını vermiştir. Sonuçta İttihatçılar ve Kemalistler, bu Soykırımda Alevi Zazaları tarafsız, seyirci, başsız yani her Alevi Zaza aşiretini kendi başına otorite, politikasız yani hedefsiz hale sokmayı başarmışlardır.

Sünni Zazalar, Ermeni Soykırımından on yıl sonra milli hakları için direnişe geçince, Kemalistler yine “Kızılbaşlık-Sünnilik Çelişkisi Kartını” çekmecelerinden çıkararak: “Şeyh Sait iktidara gelirse önce Alevileri kesecektir!” propagandasını Alevi Zazalar arasında yaymış. Kemalist devlet, bu propagandayla Alevi Zazalardan oluşturduğu milis güçlerini, Şeyh Sait Direnişçilerine saldırtmıştır. İrkçi Kemalistler, aldattığı Alevi Zaza milisler vasıtasıyla bu Zaza Milli Direnişinin yenilmesini başarabildi. Fakat Alevi Zazalar nerden bilsin ki, 10 yıl sonra sıra kendilerine gelecek?

Bu şekilde Alevi ve Sünni Zazalar arasındaki milli bağlar zayıflatılmış, aralarındaki uçurum daha da derinleştirilmiştir. Ardından gelen 1937/38 Dêsim Zaza Soykırımını

sonucu Zaza Yurdu tamamen Türk devletince işgal edilmiştir. Bu işgalle Zazalar herbir yanıyla, herbir yönüyle son 80 yılda Türk sıkıyönetimlerince sürekli baskı ve takip altında kılını kıpırtadamamış, rahat bir gün görememiş; hayatta kalmanın ve çoluk çocuğunun derdine düşen halk, Zaza Milli Değerlerine sahip çıkamamış, yurdunu terketmeye başlamıştır. Alevi Zazaların İtikati, Zazaca Dili ve Zaza Kültürü aşağılanarak dejenere edilmiştir.

3. Devlet Terörü

Türk Devleti, çok bilinçli ve dolayısıyla çok yönlü ve demir disiplinle bir asimilasyon uygulaması yaparak Zazaları türkleştirmede hiçbir şeyi tesadüfe bırakmamıştır.

Sonuç: 80 yıl sonra bugün Türk okuluyla asimile edilmiş, kimlik bakımından ne idüğü belli olmayan, kendi söylediğini ve yazdığını anlamayan; ne kendi anadilini ne de işgalcilerin (Türk, Kürt) dillerini anlayan, dış yüzeyi renkli süslü sözlere hemen kanan, yabancıların amaçları için ucuz aldanan ve radikal siyasete çabuk alet olan bir kitle ile karşı karşıyayız.

Alevi ve Sünni Zazaların, Zaza Kimliği konusundaki kafa karışıklıklarının temel nedeni burada yatıyor.

Türk devleti, açık terörüne paralel çok kurnaz ve dolaylı metotlarla şiddete dayanan radikal siyasetlerin her çeşidinin Dêsim Bölgesine girmesini dolaylı ve dolaysız olarak desteklemiştir. Zaza bölgesinde Alevi kesimde radikal solculuk, Sünni kesimdeki Palu ve Elazığ'da da sağcılığı körüklemiştir. Sağcı ve solcu kutuplara ayrılan Alevi ve Sünni Zazalar, aralarında oluşturulan antipati ve düşmanlık neticesinde tekrardan birbirlerinden uzaklaştırılmışlardır.

Zaza Bölgelerindeki solculuk da, sağcılık da, kürçülük de devletin bilgisi ve insiyatifiyle uygulamaya sokulmuştur. Kaypakkaya'dan Öcalan'a kadar, Zaza Bölgelerinde Zazalara yabancı tüm örgütlerin arkasında Türk-Kürt İttifaki'nin olduğuna inanıyoruz.

Devletin amacı: Zaza Bölgelerindeki Zaza çoğunluğunu, bilinçli yaratılmış terörle Batı'ya ve Dünyaya dağıtarak yok etmektir. Devlet, dolaylı ve dolaysız olarak desteklediği solcu ve kürçü örgütleri bahane aracı yaparak, Zazaistan'da yoğun işgal, uzun süreli ve sistematik terör uygulayarak Zazalara kök söktürmüş, ölenler ölmüş, kalanların önemli bir kesimi yurdunu terketmeye mecbur edilmiştir.

Devlet, Zaza ülkesinde çoğunluğu oluşturan Zaza nüfusunu azaltmak işinde çok başarı elde etmiştir. Devletin hedefi, Zazaları kendi vatanlarında azınlık statüsüne sokmak **ve nihai olarak** yoketmektir. Ancak henüz varmak istediği hedefe ulaşamamış. Bu nedenle devlet, gelecekte de Zazaistan'da radikal solcu, kürçü ve dinci örgütleri kullanacak, Zaza Halkını vatanında azınlık hale düşürüp yokedinceye kadar teröre son vermeyecektir.

4. Dêsim'in (Zaza Halkının) İçeriden Kontrolü

1937/38 Zaza Soykırımı sonrasında, Türk devletinin ilgili kurumları tarafından bazı Türk askerleri Dêsim'e yerleştirilmiştir. Bunlar Zaza bir kadınla evlenmiş, Tunceli'nin merkezine ve ilçelerine ikişer üçer aile olarak yerleşmiş kalmıştır. Bunların, kendi bölgelerinde Zazalardaki sosyal hareketler ve siyasal örgütlenmeler konularında Türk gizli servislerine kuryelik yapmış olmaları muhtemeldir.

Ancak 1937/38 Zaza Soykırımından çok önce de Dêsim Alevi Zazaları arasına yerleştirilen Türk aileler vardır. Bunlardan biri Hozat'ta yerleştirilen Sarı Saltuklular'dır.

Bildiğimiz kadarıyla 1970'li yılların ünlü solcu şarkıcısı Rahmi Saltuk da bunlardan geliyor. R. Saltuk, tüm hayatı boyunca Türkçe şarkılar okumuş, Zazaca Dilinde bir tane şarkı dahi diline almamış, Zazaca konuşmaktan özenle kaçınmıştır.

Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Merkezinden Prof. Dr. Şükrü Halûk Akalın, "Anadolu ve Balkanlarda Sarı Saltuk" adlı makalesinde Dêsim'deki Türkler hakkında, Dêsim'i avucunun içi gibi bilen, Aişer ve Seyrıza'nın tüm belgelerine ulaştığını ima eden Türk Albay Nazmi Sevgen'den şunları aktarıyor:

„Tunceli'nin Hozat ilçesinin sekiz kilometre kuzeyindeki 2276 rakımlı Sarı Saltuk tepesinde aynı adla anılan bir makam bulunmaktadır. Tepenin güney ve güneybatısındaki Karaca ve Akviran (Akören) köylerinde Sarı Saltuk soyadını taşıyan bir aile de yaşamaktadır. Sarı Saltuk'a mal edilen kerametler sonucunda bu makam, bir adak yeri ve Kızılbaşlarca kutsal bir ziyaretgâh haline gelmiştir. Çevredeki köylüler, Sarı Saltuk'un gerçek mezarının burası olduğuna inanmaktadırlar. Akviran (Akören) köyünde Sarı Saltuk ailesinden birine ait bir türbe ile yüzyıllık bir mezarlık bulunduğunu belirten N. Sevgen, bu mezarlıktaki eski mezar taşlarının yurdumuzun her tarafında bulunan mezar taşlarıyla aynı olduğuna ve bunların yardımıyla Dersim (Tunceli)'deki mezar taşlarının Türk kültür ve folkloru bakımından aynı değer ve anlamı taşıdığına dikkat çekmektedir." (bak. Nazmi Sevgen, "Sarı Saltuk ve Aiyos Spiridon", Tarih Konuşuyor dergisi, S. 35, Aralık, 1966, s. 2922)

Dêsim'de Sarı Saltuklar, Dêsim Alevi Zaza İtikadine uyum sağlamakla beraber ancak Bektaşilik yapmakta ve Türkçe konuşmaya özen göstermektedirler.

Açıklama: Zazalar bir birlik oluşturamıyorlar. Bunun bazı sebepleri şunlardır: Çünkü Zaza ülkesi işgal altındadır. Çünkü devletin ve Kürt örgütlerin zulmü var. Çünkü yıllardan beri devletin bir çeşit milis örgütleri olarak çalışan, devletin silahlı örgütlerin saldırmasına zemin (objektif şart) hazırlayan sol örgütler var. Bunların yanısıra Dêsim'de doğan, Alevi Zazalarla aynı dini ve diğer sosyal yaşamı paylaşan, ve yıllardan beri Alevi Zaza Halkın kafasını karıştıran birçok kişi var. Bu kişilerin bir kesimi türkçülük ve diğer bir kesimi kürtçülük yapmaktadırlar. Bu yazıda iki şahıs üzerinde duracağım. Bunlardan ilki Cemal Şener. Bu şahıs açıktan türkçülük

yapıyor. İkincisi Seyfi Cengiz. S. Cengiz, türkçülük yaparken, kürtçülük, komunistlik, sosyalistlik, dersimcilik, Kızılbaşlık, humanistlik, demokratlık, dünya vatandaşı vs. gibi maskeleri kullanıyor.

Cemal Şener ve Seyfi Cengiz, yıllardan beri Alevi Zazaları çalışma alanı seçerek yazıp çiziyorlar. Yazıp çizdiklerinin arkasındaki gizli emelleri şunlardır:

1. Alevi-Sünni Düşmanlığını kışkırtarak, Alevi Zazaları, Sünni Zazalardan uzaklaştırmak,
2. Alevi Zazalara, tahrif (manipule) edilmiş sahte bir tarih sunarak, kafa karışıklığını daha da arttırmak,
3. Bu sinsî nifaklarla Alevi Zazaları da bölüp paraçalamak,
4. Bölündükçe küçülen yurtsever Alevi Zaza potansiyelini kimliksizleştirmek,
5. Küçülen bu grupları birbirine karşı kışkırtarak, birleşmelerini engellemek,
6. Alevi Zazaları, birbirlerini yiyip bitirme ortamına sokarak, çaresiz ve hedefsiz hale getirmek. Toplumsal sorununa siyasi çözüm bulmasını engelleyerek yenilmesi ve türkleştirilmesini kolaylaştırmaktır.

Not: Kürt örgütleri de, Zazaları kürtleştirmek için aynı emellere sahiptirler. Kürt örgütleri de, Zazaları kürtleştirmek için türkçülerin kullandığı metotları kullanıyorlar.

5. Cemal Şener

Cemal Şener, Erzincan'da dünyaya geldiğini, Alevi olduğunu, pirlерinin Dêsim'den geldiğini yazıyor. Dêsim'de yaşayan Zazaca'yı da konuşan ne kadar aşiret ve hezbet varsa hepsinin Türkmen olduklarını; dolayısıyla öz Türk olduklarını propaganda ediyor.

C. Ş., Dêsim Zazalarını türkleştirmek için Alevilik maskesi altında Türk devletiyle çalışıyor. Şener, bu işte Soykırım neticesinde ve günümüze kadar sistematik olarak sürdürülen Türk devletinin zulmü ve baskısı sonucu Zazalarda oluşan derin hafıza kaybını ve devletin sunduğu dev imkanları kullanıyor. C. Ş., yazdıklarıyla Alevi Zazalar arasında dini ve etnik kimlik konularında yoğun kafa karışıklığı yaratıyor. Kesin bir türkleştirmeye ulaşmak için Zaza Halkının kültürünü tahrif ederek çalışmak, C. Ş'in de başvurduğu metotlardandır.

Zaza Alevisi içinden çıkmış gibi gözükersen, Zaza Alevisi adına konuşmak; Zaza Alevisinin araştırmacısı gözükersen kuzu postunda bir bozkurttur C. Şener. Truva atının içine çoktan girmiştir. İçerden saldırmakta ve içerden Zazaca Dilini, Zaza Kültürünü kemirmekte ve Zaza Kimliğini öldürmeyi hedeflemektedir.

Böylesi sinsî, gizli bir zeminde çalıştığı için, zavallı durumdaki Alevi Zazaların, C. Şener'in, emellerini anlamaları son derece zordur.

6. Seyfi Cengiz

Ancak bu ikisinden en tehlikelisi Seyfi Cengiz'dir. Bu kişi de Dêsim doğumlu olmasına karşın, etnik kökeniyle bir Zaza değil, bir Türk'tür. Alevi Zazalar içerisinde üslenmiş ve Alevi Zazaları türkleştirme işi peşindedir. Alevi Zazaları, maddi ve manevi olarak sömürüyor. Tek adam olduğu halde kendine, Dersim Komünist Partisi, Dersim Sosyalist Partisi diyerek bir parti süsü yakıştırarak, aklınca güya büyük birşey olduğunu göstermeye çalışmaktadır. Son çaba olarak S. C., Dêsim'de Türk ırkçıları tarafından katledilen şehitlerimizin ölüleriyle siyasi ticaret yaparak, bunu kendi siyasi çıkarı ve propagandası için suistimal ediyor. Onun yakından tanımayanlar ve saf olanlar da aldanıyor. 1937/38 Alevi Zaza Soykırımının derin acısını, komünist, sosyalist, devrimci maskelerle sinsice sömürerek Alevi Zazaları türkleştirmek için kullanıyor. (bak. „Dersim 1938'den dolayı devletten davacıyız”, (Dersim Forum, Dersim Site:

<http://www.geocities.com/dersimsite/seyfimenu.html>, ya da <http://www.geocities.com/dersimsite/index.html>)

S. C., 1980 lerde Avrupa'ya gelmeden önce Tunceli'nde kürtcülük yaptı. 1980'den sonra Alevilik ve Zaza Kimliği gündeme gelince çalışmalarını bu alana kaydırıldı. Komünizmi, Kızılbaşlıkla ilişkiye sokmaya kalktı. Dünya halklarının komünist diktatörlükleri yıkma döneminde, S. C., işçi sınıfı ve bunu ezen kapitalist sınıfı yeniden keşfedip, kimsenin komünizmi kurmayı beceremediğini söyleyerek, kendisinin Dersim'de proletarya diktatörlüğü kuracağını iddia etti. Bu amaçla “Dersim Komünist Hareketi”ni hortlattı.

Köyleri yakılarak göçe zorlanan, sıkıyönetim ve gıda ambargosuyla eşi görülmemiş bir zulüm altında ezilen halkımız, Türk ve Kürt-PKK baskısı yetmiyormuş gibi bir de işçi sınıfı ve kapitalistler diye birbirini boğazlıyacak ve S.C.'i başına ,Stalin' diye geçirip proletarya diktatörlüğü kuracak. S.C. ve çevresi, bunun saçmalığını anlatanları, hiç utanmadan yalancılıkla suçladı (bak Desmala Sure).

Alevi Zaza kesimde kimse kendisine Kızılbaş demediği halde o, düşman çevrelerin hakaret anlamında kullandığı bu lafı halkımız için provokatörce kötüye kullanarak ideolojik propaganda malzemesi yaptı.

Bu işi yaparken, tüm türkçü solcuların yaptığı gibi o da, Alevi Zazaların kendi etnik kimliklerini ön plana çıkarmalarını ayıp, tabu ve en büyük günah olduğunu propaganda yaptı ve yapıyor. Komünizm-Kızılbaşlık, Marksizm, sosyalizm ağzını ve söyleme biçimini kullanarak örtülü bir şekilde türkçülük yapmaya devam ediyor. Bütün bu manevraların altında yatan asıl motivasyon S. C.'in Zaza düşmanlığıdır.

Aslında sağcı-solcu türkçü örgütler, türkçülük yaparken Zaza Halkı için S. C. kadar tehlikeli olamıyorlar. S. C.'i tehlikeli yapan onun Alevi Zazalar arasında doğup büyümesidir. Bu şekilde hile ve tahrif dolu politik taktikleri tanımayan birçok Dêsimli, S. C.'i “bizden biri” olarak algılıyor. Bizden biri görünerek türkçülük yapan S. C., Alevi Zazaları ruhsal, sosyal ve bilgi seviyeleri bakımından iyi tanıyor. Yürüttüğü örtülü siyasetlerde bu avantajları en verimli şekilde kullanmaya çalışıyor. Özellikle Türk okulu okumuş ve ancak hedefsiz, başsız ve aynı anda rejimle barışık

olmayan Dêsimli kuşaklara hitap ediyor. S. C., bu kuşakların komünistlik çerçevesinde illegal örgütlenmelerini ve devletin silahlı güçleriyle çatışmalarını aşağıda kendisinden verdiği alıntıda görüleceği üzere provake etmeye çalışıyor:

„Kimseye şiddete dayanmayan bir politik strateji sözü verilemez. TC gibi tepeden tırnağa silahlı, şiddeti fetiş haline getirmiş bir ordu-polis devletinde değişik biçimler altında silahlı direnişi veya silahlı kalkışmayı reddederseniz, koşullar ne olursa olsun bu yola başvurmayız dersiniz, iyi bilmelisiniz ki, ciddi bir siyasal varlık olamazsınız, (...) Daha açık konuşursak, benim kişisel fikrime göre, PSD'nin bir askeri kanada ihtiyacı vardır.”

(bak. S. Cengiz, „Dersim Sorunu nedir, ne değildir?”, Dersim Forum/Dersim Site 2005: <http://wwwf27.parsimony.net/forum67890> , <http://www.dersimsite.org> veya <http://www.geocities.com/dersimsite/seyfimenu.html>)

6.1 Türk Devletinin Yerli Düşmana İhtiyacı Vardır

Türk devletinin yerli düşmana hep ihtiyacı vardır. Devlet, Doğu Anadolu'da sistematik terör yaparken, iç ve dış kamuoyuna bu düşmanı göstererek kendisini haklı çıkarıyor. Devlet, aynı şekilde Doğu'ya ekonomik yatırım yapmamasının nedenini de, dolaylı yollarla Doğu'da yarattığı teröre bağlayarak rejimi haklı çıkarmaya çalışıyor.

Türk devleti, her ne kadar manipulasyonlarla kurulmuşsa da, dünya kamuoyu karşısında legal bir statüye sahiptir. Sınırları içerisindeki illegal örgütleri takip etmesini ve onlarla savaşmasını, onları imha etmesini iç güvenliği ve iç meselesi olarak savunabiliyor. Hem bu illegal örgütlerin dolaylı olarak örgütlenmesine yol veriyor, hem de onlarla savaşıyor. Çünkü devletin illegal gözükten örgütlere ihtiyacı vardır.

Amaç: Bu illegal örgütler, devletle barışık olmayan halkları kışkırtabilmelidir. Öyle ki legal statüsünde görünen devlet, illegal ilan ettiği potansiyel düşmanlarını yok edebilsin. Bu çok uzun süreli bir iştir. Bu nedendir ki 1937/38 Soykırımının ardından 80 yıl geçmesine rağmen Zazaistan'da, devlete düşmanmış izlenimi veren illegal örgütlenmelerin sonu gelmiyor.

Dünyada illegal örgütlenmelerde halkın uğradığı zararları mahkeme edebilecek hiç bir siyasi ve hukuki merci yoktur. İşte bu nedenle Zaza Halkının legal örgütlenmesi hiç bir zaman devletin yararına değil, her zaman zararlıdır. Zazalar, Zaza Kimliği altında legal örgütlenebilirlerse, uluslararası insan hakları örgütleri, devletin Zazaistan'daki terörü karşısında tavır alacaklardır. Diğer yandan Zazalar, Zaza Kimliği altında legal örgütlenebilirlerse, legal örgütlenmelerinden, devlet terörünü yürütebilecek bir neden gösteremeyecek, terörüne son vermek ve legal örgütlenmelere verdiği zararları telafi etmek zorunda kalacaktır. Daha da önemlisi potansiyel düşman gördüğü Zaza Halkını yerinden yurdundan kovamayacaktır. Çünkü artık legal örgütlenmelere yapılan devlet terörüne karşı çıkan insan haklarını koruma kuruluşları vardır. Son yıllarda uluslararası hukuk mercileri, Türk devletini,

legal kesimlere yaptığı insanlık dışı uygulamalardan ötürü bir çok defa yargılayarak cezalandırdı.

S. C.'in de, PKK'nın da, diğer sol örgütlerin de, Dêsim Alevililerini tekrardan illegal hale sokma çalışmaları, devletin bu bölgelerdeki terörünü sürdürebilmesi için, bu bölgelerde illegal örgütleri bahane edebilmesi ihtiyacından kaynaklanmaktadır.

6.2 Zaza Düşmanlığı

S. C. Zazalara saldırısında:

„Zaza milliyetçiliği demokratik değildir. (...) Bucakçı, Ülkücü, İslamcı ve devletçi öğeler içermektedir. Entellektüel bakımdan son derece geri ve ilkeldir. Ahlaki ve etik değerlerden yoksundur.” diyor. (bak. S. C., „Zaza Milliyetçiliğinin Özellikleri”, internet:

<http://www.geocities.com/dersimsite/seyfimenu.html>

veya

<http://www.dersimsite.org/seyfimenu.html>)

Zaza Milliyetçiliği yenidir. Ancak S. C.'in istediği bu değildir. O, Zaza Halkı var olsun, Zazaca Dili ve Zaza Kültürü yaşasın, Zaza Milli Bilinci gelişsin ve demokratik olsun demiyor. Tam tersine, Zaza Milliyetçiliğini aşağılayarak gözden düşürmek yoluyla, tüm değerleriyle Zaza Halkını inkar etmenin gerekçelerini sıralıyor. Kurnazlığı ve iki yüzlülüğü burada gizlidir.

Yıllarca halkımızın sofrasını ve maneviyatını sömürmüş ve sömürmekte olan S. C., , bucağın' derken çok amaçlıdır. Bu şahıs, Türk devletini ayakta tutan ve Türk ordusunun emrindeki Kürt, Çerkez, Türklerin oluşturduğu gizli örgütlerin faşistliğini anlatacağına, Türk milliyetçiliğinin ırkçı ve faşist karakterini bildiği halde, bundan hiç bahsetmiyor. Ya da, bugünkü Kürt milliyetçiliğinin Türk milliyetçiliğinin bir taklidi olduğunu ve amacının mazlum Zaza Halkını inkâr ve yoketmeye çalıştığını yazmıyor.

Zaza milliyetçiliğinin tek hedefi, Türk ve Kürtlerin baskı ve zulmünden kurtulmaktır. Zaza milliyetçiliğinin hapisanesi mi var? Türk ve Kürt milliyetçileri gibi komşu halklara karşı baskı, inkârcılık, soykırım ve terör yapmış mıdır, yapıyor mu?

Türk ve Kürt milliyetçisi S. C., Türk faşizminin tüm pisliklerini bilerek Zaza milliyetçilerine yüklemesi bir tesadüf değildir. S. C. kendi çirkin karakterli Türk ve Kürt milliyetçiliklerini demokrat, sosyalist hava estirip ve süsleyip pozitif sayması, buna karşın sadece özgürlük isteyen, baskı ve zulümden kurtulmayı amaçlayan Zaza Milliyetçiliğini de negatif göstermesi basit bir propaganda ve demagojidir.

S. C. ile Türk ve Kürt ırkçılarının paralel yürüttüğü bu propaganda ve demagojisi başarılı olursa, çaresiz ve şaşkın durumdaki Zazaların örgütlenip mücadele etmeleri için hiç bir şansı kalmaz. Zazalar bu şekilde Türkçü (homojenci) devlet zihniyeti içinde eritilecektir. Kürt milliyetçileri de aynı rüyayı görüyor ve hedefi de aynıdır.

Çok S. C.ler, Zaza Hakkın başına musallat olmuştur. Cumhuriyet var oldu olalı, devletin açıktan yaptığı zulme paralel, S. C. türünden nice kişiler ve onların yaptığı propagandalarla Zaza Halkının nefes alması ve örgütlenmesi hep engellenmiştir.

S. C., yıllardan beri Zazalar arasında vaazlarını babadili Türkçe otursun diye Türkçe vermektedir. Var mıdır S. C.'in Zazaca bir yazısı? Solculuğu, komunizmi, humanizmi, demokrathığı v. s. hep Türkçe ve dolayısıyla Türkler için yapmaktadır. Zaza Halkının demokratik hakları için hiç bir söz sarf etmiş midir? O, elinden geldiği kadar Zaza tarihini, kültürünü dejenere ederek, Zazaların gözünde küçük düşürmeye çalışmaktadır.

Kim Türk ülkücüsü ve devletçisi? S. C. mi, Zaza milliyetçileri mi?

Türk Faşizmi Zaza entelektuellerin oluşmasına imkan vermiş mi ki, Zaza entelektuellerin sayısı artsın?

S. C. gibi şövenistler, Zaza aydınlarına destek verecek kapasiteye sahip değildirler. Onlar, “geri” ve “ilkel” zihniyete sahip olduklarından, Zaza aydınlarını “geri” ve “ilkel” göstermeleri şaşılacak bir durum teşkil etmez. Gerici ve ilkel olanlar, asırlar boyunca zulme ve soykırımına uğramış Zaza Halkı ve onun özgürlüğünü savunan Zaza aydınları değil, S. C. ve onun gibi sosyalist, komünist maskeli Türk milliyetçileri (TKP vd.) ile radikal sağcılardır.

S. C. **azılı** bir Zaza düşmanı olarak, Zaza Yurtseverlerini, “Ahlaki ve etik değerlerden yoksundur.” derken, Zaza Yurtseverlerine hakaret edip küçük düşürerek, türkçü görevini yapmaktadır. Bu şahıs, kendi ahlaki ve etik değerlerine göre kıyaslama yapıyor. Alevisi ve Sünnisiyle Zazalar iyi ahlak ve inanç sahibidirler. Birçok Zaza Yurtseverine misafir olup yardımını görüp, ekmeğini yediği halde, bu kadar nankörlük eden S. C. gerçek yüzünü gösterip nasıl bir ahlak sahibi olduğunu açıkça ortaya koyuyor.

Doğrusu: S. C. deki ahlaki ve etik değersizlikler, çok şükür Zaza Milliyetçilerinde yoktur. Zaza Aydınları (ister Alevi ister Sünni olsun), S.C.'in yaptığı gibi, ekmeğini yediği, iyiliğini gördüğü insanlara ihanet etmez. Zaza Aydınları, onurlu, alını açık ve başı diktir.

S. C. yazısının başka bir yerinde şöyle yazmış:

„Kendilerine “Zazacılar” diyenlerin kaç kişi olduklarını bilemezsiniz. (...) Kısacası hemen her yönüyle, bileşimleri, kişilikleri, çalışma tarzları ve diğer bakımlardan uzak durulması ve tecrit edilmesi gereken bir çevreyle karşı karşıyayız.” (bak. S. C., „Zaza Milliyetçiliğinin Özellikleri”, internet)

S. C.'in “Zazacılar” dediği kişiler Zaza Yurtseverleridir. Yani Zaza Halkının halihazırda var olan ışıklarıdır. O, “Zazacılar” sıfatlamasını yaparken, bilinçli olarak Zaza Aydınların kıymeti ve harbiyesini aşağılamaktadır. Ve ardından Zaza Aydınlarını öcü göstererek bunlardan uzak durulmasını ve daha da ileri giderek “tecrit” edilmesini öngörüyor. Çünkü ancak ve ancak Zaza Aydınları, Zaza örgütlenmesini yapacağından, Zaza Aydın Çevresi, Zaza kitlelerin gözünde

aşağılanmalı ve kirletilmelidir ki, bir Zaza Örgütlenmesi olmasın. Türk devleti de aynen bunları istemiyor mu?

6.3 Kürtçülüğü ve Dersim Milleti Palavrasını Zaza Birliğine Karşı Kullanmak

S. C., bir ara kürtçülük yaptı. Küçük bir grupla Tekoşin adı altında siyasi çalışma yapanların çoğunluğu Alevi Zaza gençlerdi. Bu Zaza gençlerden birkaçı öldürüldü. Yine Alevi Zazalar acı çekti. S. C.'in kendisine ve Sarı Saltuklara hiçbir şey olmadı. S. C., arayış içerisindeki Zaza gençlerin enerjisini kürtçülüğe kaydırarak, „Zaza Davası”nın önünü tıkamaya çalıştı. S. C. bugünse Dêsim Alevi kesiminin önünde“Dersimcilik” yaparken, arkasında da Kürt milliyetçilerine “Kürdistan Analizi” yaparak ortak çalışma yollarını aramaktadır (bak Rızgari Forumu).

1980’de Zaza Hareketi geliştiğinde, Zaza Kimliğinin aktuelleşmesini engellemek üzere panik içinde ‚Dersim’ propagandasını ve ‚Dersim milleti palavrasını’ attı ortaya. ‚Dersim’ propagandasının altındaki esas amaç, burada yaşayan Zaza halkının varlığını, etnik kimliğini inkâr edip, haklarından mahrum etmek ve sonuçta yoketmektir.

Türk solcuları ve Kürt örgütleri de kasıtlı olarak “Dersim” adını kullanıp, bu adı, kendi siyasi çıkarları için propaganda malzemesi yapmaktadırlar. Birincisi bu bölgenin türklüğünü, ikincisi de kürtlüğünü ispatlamak işi peşindedir. Her iki kesim de, “Dersim” kelimesinin menşeyini kendi siyasi çıkarlarına uygun keyfi şekilde yorumlayarak, Zaza Halkının varlığını inkar ediyor.

S. C., ‚Dersim milleti palavrasını’ yayarken, ‚Kolhis, Tzan, Mamakan, Saltuklu’ gibi onlarca kelimeyi gelişigüzel birbirine karıştırıyor.

Zaza düşmanlığını yaparken bilerek birçok tarihi ad ve kavramı birbirine karıştırarak kullanıyor. Ad ve kavramları birbirine karıştırarak Zaza Halkının tarihini tahrif etmeye çalışıyor. Soykırım, takip ve baskıdan ötürü sinmiş, çaresiz Zazaların kafalarını daha da karıştırıyor.

S. C.’in, Zaza Birliğini engellemek üzere, Zaza kitlelere „Dersimcilik palavrası” kimliğini yutturmak için gelişigüzel birbirine karıştırarak kullandığı ad ve kavramlardan bir kesimi şunlardır:

„Manna-Mamakan,Tzan, Sin, Mandakuni, Amatuni, Khalmem, Cinliler, Moschiler, Saspirlar, Salalar, Aramiler, Saltuklular, Muratsean/Maratsik, Asur veya Angle, Gel, Orontid, Bagarat, Varazhnun, Artsruniler, Gnuniler, Arzanene, Tsopk, Sophene, Sisak, Sisakan, Goltnetsi, Uti, Gardman, Gargar, Tsovdek, Kadmos, Gugark, Mokatsi, Korduats, Andzevatsik, Zawazan, Modern Zazalar, Part orijinliler, Kamsarakan, Khal Feratlar, Sasani orijinliler, Sason stoku, Vahuniler, Hurriler, Mamakanlar, Mardlar, Bagratlar Aspetler, Terler, v.d.” (bak. S.C., „Dersim’in Seceresi”, Dersim Forum/Dersim Site 2005: <http://mamekiye.de> veya <http://wwwf27.parsimony.net/forum67890> veya <http://www.dersimsite.org/seyfi-menu.html>)

En tehlikeli milliyetçilikler, tarihten bilindiği gibi, marksist-komunist örtüsü altında yapılan ezen ulus milliyetçilikleridir (Stalin, Mao, Polpot, v.d. yaptığı gibi). Türk

komünistleri de Türkiye Komünist Partisi (TKP) olarak dünya komünist partilerinin kongresinde (Komintern'de) verdikleri raporda, Kemalistlerin Dersimdeki askeri saldırısının doğru olduğunu ve buradaki halkın gericilik ve ilkelikten kurtarılması gerektiğini savunarak, Dersim-Zaza soykırımında suç ortağı olmuştur.

S. C.'in marksizmi, sosyalizmi, devrimciliği de, ne kadar süslerse süslesin, temelinde örtülü ırkçı-şöven Türk milliyetçiliği olduğu artık açık biçimde ortaya çıkmıştır. Türk milliyetçisi olup solcu gözükerek yaptıkları marksizm, sosyalizm ve devrimcilikten Zaza halkı sadece ve sadece zarar görmüştür. 1970'ten sonra yurdumuzda türkçülük maskesi altında propaganda edilen bu ideolojiler ve siyasi eylemlerin halkımıza şimdiye kadar hiç bir yararı olmuş mudur? Hayır! Çünkü birincisi, bu ideolojiler halkımızın ulusal çıkarını dile getirmiyor; ikincisi ise bu örgüt yöneticileri hep yabancılar olmuştur. Bizim halkımız ise bunların deneme tahtası olmuştur.

S. C. Zaza kesimindeki siyasi örgüt eksikliğini fırsat bilip, beyinleri karıştırarak bulandırıyor. Siyasette de bu da bir karşı mücadele metodudur. Diğer yandan Zaza Kimliğini küçümseyip, buna karşı bir "Dersim milleti palavrası" ile aslı astarı olmayan bir uyduruk alternatif ileri sürüyor. S. C. ve onun gibi şöven, gerici çevreler bu sahtekârlığın yutulacağını ve Zaza Halkının özgürlük mücadelesinin böylece engellenebileceğini hesaplamaktadırlar.

Devletin kanunları başta olmak üzere tüm resmi kurumları, siyasi ve dini örgütler, sözde sivil toplum dernekleri, Bektaşî Tekkesi v.s. asırlardan beri halkımızın özgürlük mücadelesini engellemek için çalışmaktadırlar. S.C., bu Zaza düşmanı bütünün sadece küçük bir parçasıdır.

Fakat bu karanlık emelleri kursağında kalacaktır. Zaza halkı Alevisiyle, Sünnisiyle Türk ve Kürt zulmüne karşı mücadele edip hakkını alacaktır.

Ne yazık ki, bazı kardeşlerimiz samimi olarak halkımızı sevmelerine rağmen, S. C.'in, 'Dersim, Dersim milleti, marksizm, sosyalizm, devrim' adı altında yaptığı yalan, demagoji ve hilebazlığına aldanmış ve ona alet olup hamallığını yaparak kendilerini, ailelerini ve halkımızı küçük düşürmektedirler. Bu da bizi üzmektedir. Bu arkadaşlarımızın, birgün doğruları görerek uyanıp, halkımızın özgürlüğü için çalışacaklarını ümid ediyoruz.

6.4 Aleviliği, Zaza Birliğine Karşı Kullanmak

Devlet, 1990'dan itibaren sözde kürtçülüğü geriletmek için mis gibi yaparak, Anadolu'da Aleviliği konuşurmaya başladı. Türkçülerin amacı, Kürt milliyetçiliğine karşı Alevilik propagandasını yaparak, asıl hedef olan Alevi Zazaların türkleştirilmesini hızlandırmaktı. Türkçüler böyle çalışarak bir taşla iki kuş vurmaya şu anda da devam ediyorlar.

Devletin kasıtlı olarak Aleviliği konuşutmaya başladığı dönemde S. C., "Desmala Sure" dergisini çıkardı. Desmala Sure, Zazaca bir addır. Türkçe anlamı "kıızıl

mendil”dir. S. C., Sünni-Alevi Zaza Birliğine karşı kullanmak amacıyla Desmala Sure adının hemen altına “Dersim Komünist Hareketi” yazdırdı.

Son 500 yılda Osmanlı-Kürt ve Türk-Kürt İttifakları, Anadolu’nun Sünni Halklarının kafasına, Dêsim İtikatini (Aleviliği), ,ana bacı tanımaz’ iftirasını propaganda ederek “Kızılbaş” diye kafalara sokmuştur. S. C.’in oynamak istediği alan işte burasıydı. Kızılbaşlıkla ,kızıl mendil’ arasında bir ilişki oluşturduktan sonra, Dêsim Alevi halkının “kızılbaş, kızıl komünist” olduğunu, provokatörce kullanarak Alevi ve Sünni Zazaların birbirine yaklaşip birleşmesini engellemekti.

Amaç: Alevi Zazalarla Anadolu’nun Sünni Halkları arasındaki antipatinin azalmadan sürdürülmesidir. Eğer Alevi Zazaları, solcu gözüken çevrelerce de “komünist” gösterilebilirse, Alevi Zazalara karşı halihazırda var olan 500 yıllık önyargının kesintiye uğraması engellenmiş olacaktır. Çünkü bu önyargı biterse aynı dili ve kültürü sürdüren Zazaların bir birlik oluşturmaları kolaylaşabilecektir. Bu nedenle devlete göre Sünni Halklarla, Dêsim Alevi Zazaları arasında diyalog ortamı oluşmamalıdır. Anadolu’nun Sünni Halkları, Alevi Zazalara karşı hep önyargılı kalmalıdır. Alevi Zazalar “komünist” gösterilmeli ki, Sünni Halklarla, Alevi Zazalar arasındaki uçurum daha da derinleşsin. Bu şekilde Alevi Zazalar izolasyondan kurtulamayacak, Sünni Zazalarla birlik oluşturamayacak, ya türkleşecek ya kürtleşecek, ya da vatanını terk edeceklerdir. Tüm bunlara paralel Sünni gözüken Türk devleti, bu propagandalarla topyekün Sünni Halkları arkasına almış olduğundan Dêsim’e daha çok terör, daha çok zulüm taşıyabilmek için ihtiyaç duyduğu objektif şartlara (maddi zemine) ulaşmış olacaktır.

S. C., düne kadar komünist ve ateist gözükep, marksizm gereği, dini afyon olarak anlatıyordu. Zaza Hareketinin doğuşundan bu yana, ,sahte Alevi’ maskesini takarak, Zazalar arasındaki din farklılığını suistimal ediyor. Alevi ve Sünni Zazaların birliğini engellemek için ,humanist Alevilik’ propagandası altında mezhep kışkırtıcılığı yapıyor. (bak. S. Cengiz, „Dersim Seyitleri /Dersim Ocakları”, internet: <http://mamekiye.de>)

Aşiret yapılarını koruyan bir halk, bir ulusal bilinçle birlik oluşturarak özgürlük mücadelesi veremez; dolayısıyla bir millet olamaz ve daima köle kalmaya mahkûm olur.

Bunu iyi bilen S. C., Dêsim aşiretlerine de el atarak aşiretçilik propagandasına başlamış. O da, bu işte ustalaşmış Türk ırkçıları örnek alarak, onların çalışma tarzını aynen tatbik ederek, Zazaların feodal yapılarını teşvik ediyor.

Tarihimizde sonu gelmeyen aşiret kavgalarıyla, halkımız birbirisinin kuyusunu kazarak gelmiştir bugüne. Alevi Zazalar, bu feodal yapıyı aşamamış olduklarından Qoçkiri Direnişine destek veremediler. Gene Alevi Zazalar, feodal yapıyı da aşmış olsalardı, Seyh Sait Direnişçilerine Türk milisi olarak saldırmazlardı. 1937/38’de Türk saldırılarına karşı, birliğin sağlanmasının en büyük nedeni aşiret zihniyetiydi. Aşiret zihniyeti yerine tüm Zazaları kapsayan bir Zaza Milli Duygusu oluşmuş olsaydı, 1937/38 Zaza Soykırımını yapılamazdı. Yapılsaydı bile sonuçları, sistematik

olarak sürdürülmekte olan beyaz katliam serisine dönüşmezdi. Bu nedenlerden S. C.'in, Zazaların hep yenilgisine sebep olan aşiret düşmanlığı zihniyetini ve bu zihniyetin sonucu olarak Zaza feodal bölünmüşlüğü tekrar canlandırıp, Zaza Birliğine karşı kullanmaya çalışması bir tesadüf olmayıp, bilinçli ve düşmanca bir karşı mücadele planıdır. (bak. S. C., „Aşiret Aşiret Dersim” ve „Dersim Aşiretleri“, Dersim Forum, Dersim Site 2005: www.dersim.biz , <http://mamekiye.de>)

6.5 Zaza Milli Kimliğini Ayıplamak

Sürekli maskesini değiştiren S. C., sosyalist dünya vatandaşı havasında dil ve milli kimlik konularında şunları yazmış:

„Dersim’de konuşulan dili/dilleri ve etnik orijinleri/aidiyetleri öne çıkarmak sağlıklı bir yöntem değildir.“

(bak. S. Cengiz, „Dersim Sorunu nedir, ne değildir?”, <http://mamekiye.de> , <http://wwwf27.parsimony.net/forum67890>)

Neden? Çünkü sosyalizmde bunlar ayıptır. Sosyalizmde yalnız işçi sınıfının dili’nden, ,devrimin dili’nden, yani ezen ulus dilinden, diğer bir deyişle ancak Türkçeden, Türk solcu ve devrimcilerinden sözedilebilir. Ancak Zazalardan söz etmek büyük günahdır. Çünkü S. C.’e göre Zaza Davası aktuelleşirse Türkçülük zarar görebilir. Çünkü Zazaların kendi dillerinden sözetmesinin, Türk solcuların solculuklarına ters düşmesi yeni değildir. Bunu Mustafa Suphi ve Nazım Hikmet’ten tutun, şimdiye kadar tüm Türk solcuları yapıyor. Bu nedenlerden ötürü kendini sosyalist göstermeye çalışan S. C.’in de, bizim Zazaca Dilimize ve Zaza Kimliğimize sahip çıkmamıza karşı durması şaşılacak bir durum değildir.

S. C.’i anlamak hiçte zor değildir. Zaza değil ki, Zazaları ve „Zaza Milli Davasını” savunsun. Kendisi Sarı Saltuk Türküdür, dolaylı olarak devletini ve kimliğini savunuyor, fakat Zaza halkına karşıdır.

Sarı Saltuk Türkleri kendilerini, Alevi Zazalar bölgesinde türkçü misyöner olarak görüyorlar. S. C.’in, sosyalist, humanist, dünya vatandaşı gözükerek, Zaza Milliyetçiliğine saldırması bu türkçü misyonunun bir gereğidir. (bak. S. C., „Zaza Milliyetçiliğinin Özellikleri”, internet)

Bu nedenle diyoruz ki, bölüp parçalama yoluyla küçük küçük parçalara ayrılarak, rahat yutulur lokma haline sokulmaları Zazaların kaderi olmaktan çıkarılmalıdır. Feodal zihniyetli parçalamalara karşı çıkıp, hain planları boşa çıkarmalı ve buna fırsat vermemeliyiz. En önemlisi bize düşmanlık güden unsurları iyi tanımalı ve tecrit edip dışlamalıyız.

6.6 Kemalist Propagandalara Yeni Elbiseler Giydirerek Yaymak

Hatırlatma: Irkçı-faşist Kemalistler, Koçkiri Direnişine, Şeyh Sait Direnişine, Dêsim Direnişine önderlik yapan tüm şahsiyetleri „zır cahil“, „ilkel“, „gerici“ ve „eşkiya“ diye ilan ettiler. Kemalistlerin politikacıları, dincileri, yazarı çizeri, profesörleri hep bir ağızdan „O bölgede gerici, çapulcu ağalar ve eşkiyalar vardı.

Devletin, Dêsim'i bu gericilerden temizlemesi gerekiyordu.“ diye yazarak, aradan 80 yıl geçmiş olmasına rağmen bugün de Dêsim Soykırımını haklı çıkarmaya çalışıyorlar. Aynı Kemalistler, daha önce de bir Zaza milli direnişî olan Palu-Çewlig/ Şeyh Sait Direnişini de „irtica hortlaması“ dolayısıyla „gerici“ ilan etmiş, Alevi Zazaları, Sünni Zazalara saldıracak derecede kışkırtmıştı.

S. C. de, aynı yöntemleri, kulağa hoş gelen beylik kalıpları kullanarak sosyalistlik maskesi altında yapıyor. Bir yığın uyduruk çirkinliğin yanısıra, Zaza Kimliğine sahip çıkanlar hakkında şunları yazmış:

„Zamanımızı ve enerjimizi en geri unsurlara harcama lüksüne sahip değiliz. (...) bize başka adlar yakıştırılması cehaletin belirtisidir, en kötü cinsten bir kültürsüzlüğün, geriliğin ve fanatizmin ifadesidir.” (bak. S. C., „Zaza Milliyetçiliğinin Özellikleri”, internet)

Birçok Alevi Zaza giderek türkçü solculuğun, bir türkleştirme tuzağı olduğunun farkına vardı. Bunlar, türkçü ya da kürtcü solculuğu gün geçtikçe daha da kalabalık bir şekilde terk ediyorlar. Büyük zevkle kendi anadilleri Zazaca ile yazıp çiziyorlar. Amaçları:

- a) Zaza Halkını legal olarak örgütlemek.
- b) Alevi ve Sünni Zazaların birliğini sağlamak.
- c) Modern medyayı da kullanarak anadilimiz Zazaca'yi ölümden kurtarmak.
- d) Zaza Kültürünün 1937/38 Dêsim Soykırım öncesi orjinalitesini yakalamak.
- e) Zaza Halkını, Türk-Kürt asimilasyonun pençesinden kurtarmak.

Zaza düşmanı S. C.'i rahatsız eden işte bunlardır. Bu uyanan Zazaları, S. C. de, Kemalistlerin türkçü politikacıları, dincileri, yazarı çizeri, profesörleri gibi, „cahil, „gerici“, „fanatik“ ve dolayısıyla „kültürsüz“ olarak damgalıyor.

Kendilerine demokrat ya da sosyalist süsü veren türkçüler, yer ve mekana göre, kışkırtmalar için gerekiyorsa Türk Milliyetçiliğini eleştirirler. Türkçüler, amaçları için zaman zaman Türk Milliyetçiliğini “faşist” ve „şoven“ gösterebilirler. “M. K. Atatürk'ü bu faşistliğin şovenistliğin dışında tutarak, onu temize çıkarmaya çalışırlar. Anadolu'da Türk Milliyetçileri, insan haklarını ihlal edince, “Atatürk böyle yapmazdı.”, „Atatürk aleviydi.” ya da „Atatürk olmasaydı, Celal Bayar Dêsim'de tek bir insan sağ koymazdı.” v . b. gibisinden propagandalarla, Dêsim Zaza Soykırımının baş sorumlusu ve imzasıyla emretmiş bu kişiyi temize çıkarmaya çalışırlar.

S. C. de, M. K. Atatürk'ü temize çıkarma konusunda aynı yöntemi kullanarak şunları yazmış:

„Mustafa Kemal'in imzasını taşıyan Amasya Protokolü (1919)'nün gizli bölümlerinde Dersim'in otonomi talebinin tanındığına ilişkin duyularımız vardır.” (bak. S. Cengiz, “Dersim Sorunu nedir, ne değildir?”, internet)

6.7. Sahte Bir Tarihle Asıl Hedefi Şaşırtmak

Uyduruk secere yazıcısı S. C., aslı astarı olmayan bir „Dersim milletini“ ispatlamak için Ortaçağı aşarak Antik Çağa geçmiş. Anadoluya, Kafkasya, Balkan, Doğu Avrupa, Yemen ve Sudan'a kadar tüm Ortadoğu ve Kuzey Afrika'dan İran üzerinden Çin'e gitmiş, gelmiş. Bu ülke ve diyarlarla bir yer yani coğrafya adı olan „Dêrsim“ adı arasında ilişki kurmaya çalışmış. „Dêrsim“ ya da “Mamakiye gibi adlardan hareketle , -sanki böyle birşey varmış gibi yaparak- bir „Dersim milleti“ palavrasını yaymış bulunuyor.

Zaza Kimliğinin ön plana çıkmaması, aktuelleşmemesi için Thomas Artsruni, Adontz, Kadri Kemal Kop, Hüseyin Hüsamedin, Moses Khorenatsi, Hubschman, Toumanoff, Thomson, Procopius, Agahitas, Herodot, Xenophon, Strabo, Pliny, Evliya Celebi, Hamer, Minorsky ve gelmiş geçmiş tarihçilerin anlattıklarını amacına uygun dejenere ederek uyduruk bir etnik kimlik yaratmaya çalışıyor.

O, bu kaynakları okumamış bile; okusa da bunu anlayacak bir kapasiteye sahip değil. Sadece okumuş diye göstererek, diğer Türk ırkçılarının yaptığı gibi sadece sıralı olarak, sahte bir ciddilik intibası vermeye çalışıyor.

Bu şekilde uydurduğu sözde tarihle, Dêsim halkının kökenini bazen Pontus Rumlarına, ad benzerliğini kullanarak, kelime oyunlarına baş vurarak bazen Tzanlara (Lazlar), bazen Colchislerle (bazı tarihçilere göre Karadeniz Kıyılarındaki eski Yun bazılarında göre Tatar kolonileri) ilişkiye sokuyor. (bak. N. Ascherson, „Schwarzes Meer“, Suhrkamp Verlag, Berlin 1998)

Dersim'in nerede olup olmadığı hakkında S. C.'in yalanlarına kısaca bir göz atalım. Bir yerde şöyle yazmış:

„Kısacası Dersim adı, kaynaklarda eski bir Pontus ve Colchis kavmi olarak anılan bir halkın adıdır.“

Biraz sonra da **“Tzanica (Eski Dersim) dir.”** diyerek o anda ağzına geleni geveliyor.

Üçüncü bir yerde de bir başka keyfi uydurma:

„Erzurum merkezli Saltuklular Beyliği'nin hudutlarının kabaca eski Tzanica ile örtüştüğü söylenebilir. Saltuklular Beyliği; Kars, Pasinler, Erzurum, Gümüşhane, Oltu, Tortum, İspir, Bayburt, Tercan ve modern Dersim'in önemlice bir bölümünü içeriyordu ki, bu sınırlar yaklaşık olarak antik Tzanica (Çanestan)'nın da sınırlarıydı.” diye yazmış. (bak. S. C., “Dersim'in Seceresi”, internet)

S. C., bazen Tzanları Satuklulara, bazen Çinlilere bağlıyor; yer yer Partlara, Sasanilere, Pavlakilere bağlıyor. Bir yandan Mamakiye'yi, Khalmem ve Khalferat adlarındaki ses benzerliğini kullanarak Mamakanlara bağlıyor. „Mamik-Konak Rivayeti”yle Khalferat ve Khalmem'i ve bu iki ada yaslanarak “Dersim milleti”nin kökenini Çin'e götürüp, tekrar Anadolu'ya yani Dêsim'e götürüp yerleştiriyor. Diğer yandan Dêsim'deki halkların adlarını sayarak, “Dêrsim milleti”nin, tüm bu

halkların ortak ürünü olduğunu ve buna rağmen tarih tarafından çok iyi tanındığını ve gene buna rağmen ayrı saf bir halk olduğunu ve en önemlisi bu halkın etnik adının „Dersim milleti“ olduğunu; kendisine bir tarihçi pozunu verdirterek coğrafyamızda gelmiş geçmiş tarihçilerin yazdıklarını, kelime oyunları ve ses benzerlikleri yardımıyla bozarak amacına uygun hale sokmaya çalışıyor. S. C.,

„Çaldıran’da ve sonrasında Kürtler ve Zazalar Kızılbaşlar’a ve Dersim’e karşı Osmanlı’nın müttefikleri oldular.”

cümleleriyle, Sünni Zazaları, Osmanlı Türk-Kürt İttifakının cephesine dahil ediyor. Fakat S.C.’in buradaki hedefi doğruyu yazmak değil, Alevi-Sünni düşmanlığını kışkırtmaktır. Bunu yaparken gerçekleri saptırmakta ve yalan söylemektedir. Çünkü:

Şah İsmail’e karşı savaşanlar kimlerdi? Türk ordusu kimlerden oluşuyordu? Türk ordusunun baş gücü Bektaşî yenîçerilerdi. Buna Bektaşî ve misyoner olan Sarı Saltıklılar da dahildir. Çünkü kolonizatör Sarı Saltıklı Türkler de Anadolu ve Balkanlarda yerli halklara karşı savaşarak toprak zapt ediyordu. Türk Bektaşîler, Bektaşî yenîçeriler Osmanlı tarihinde daima devletin sağ kolu olmuştur. Bu harpte 7’den 70’e kadar büyük kısmı Alevi Zaza olan 40.000 kişinin kafasını kılıçla kesenler kimlerdi? Bektaşî yenîçerilerdi!

Zazaların ve Doğu Anadolu’nun sünnileştirilmesi ancak bu harpten sonraki döneme rastlar. Dersim dağlık yöre olmasaydı, burası da sünnileştirilmişti.

S. C. de, bu işte son 500 yılda Osmanlı’nın kullandığı ve Türk devletinin de halihazırda kullanmakta olduğu klasik yöntem olan Alevi-Sünni Düşmanlığını öne çıkarıyor. Amacı mezhepleri kullanarak Alevi Zazaları, Sünni Zazalara karşı kışkırtmaktır. (bak. S. C., „Çaldıran’dan 38’e Dersim Davası”, internet)

S. C., bilerek karışıklıklar yaratıyor. Çünkü karmakarışıklıklar tahrif etmek (bozmak) için lazımdır. Amaç: Karmakarışıklıkların oluşturduğu tahriflerle, Alevi Zazaları, Sünni Zazalara karşı ve Sünni Zazaları da, Alevi Zazalara karşı kışkırtmaktır. Bu kışkırtmalarla, gelişmekte olan Zaza aydınlanmasını ve bilinçlenmesini durdurmak ve gelişmekte olan Zaza Birliğine engel olmaktır.

6.8. Kimliksizleştirerek Türkleştirmek

„Dersim Sorunu ne Kürt ne de Zaza Sorunudur. Dersim Sorunu Başka, Ermeni Sorunu Başkadır” diye yazan S. C., örtülü bir şekilde türkçülük yapıyor. Çünkü o „Dersim ne kürttür, ne de Zaza’dır, diyor. Ermeni Soykırımından sonra buralarda Ermeni kalmadığına göre Ermeni de değildir.” demek istiyor. Pekiyi geriye ne kalıyor?

S. C.: **„Dersim adı da, tıpkı Türk, Kürt, Zaza, İngiliz, Alman ve diğerleri gibi etnik bir addır.”** diye yazarak, Dersim coğrafyasında yaşamakta olan milletin adını Dersim mersim koyuyor, ancak varmak istediği hedef şudur: Alevi ve Sünni Zazalar

birleşmemelidir. Alevi Zazalar, Sünni Zazalardan tamamen koparılırsa, ancak o zaman Dêsim Zaza olmaktan kurtarılacak ve türkleşecektir.

Siyasi sahtekar S. C.'in bir uydurması da şöyle:

„Vonones II'den sonraki Part kralı Vologases I (Valars, M.S.51/52-79/80)'dir. Onun kardeşi Pacorus Medya (Azerbaycan) kralı, diğer kardeşi Tiridates ise Kirmanciye kralı idi.” (bak. S. C., “Dersim'im Seceresi”, internet 2005)

S. C., Zaza Milleti'ni sahipsiz bulmuş. Ne kadar çok duyulmamış kelime ve kavramı bir araya getirip ses benzerliklerini kötüye kullanabilirse, yani ne kadar çok laf üretebilirse, milli bilince ulaşmamış kesimlerde o kadar tesirli kafa karışıklığı yapabileceğini bilerek, ağzını açmış, gözünü yummuş, atıyor.

„Kirmanciya Beleke“ kavramı başkalarının Ermenistan dediği bu coğrafyanın bir grup halkın müşterek vatanı olduğuna işaret ediyor.”

S. C., yazılarında bu cümle gibi cümleleri bilinçli kullanıyor. Dêsim'de yaklaşık 30 adı sayarak bunları güya 'etnik' olduğunu saydıktan sonra „bir grup halkın müşterek vatanı“ derken, Dêsim'de Zazaların çoğunluk olmadığını ispatlamak derdindedir.

Oysa „Kirmanciya Beleke“ S. C.'in propaganda ettiği üzere, Alevi Zazalarca Dêsim'in çok milletliliğini anlatmak için kullanılmıyordu. Yaşlı kuşağımızın bize aktardıklarına göre, „Kirmanciya Beleke“ kavramı, geçmişteki aşiret ve hezbetlerin çokluğunu, bölünmüşlüğünü, her kafadan bir ses çıktığını, yani her aşiretin bir kaos ortamında kendi başına otorite olmaya çalıştığını anlatıyordu.

7. Geçmişimizden Korkmamalıyız

S. C., son yirmi yılda durmadan renk değiştirdi. Dêsim'de türkçülüğün ihtiyaçlarına uygun çalıştı. Sürekli değişik maskelerle ortaya çıkıp Zaza Halkını bölmeye, parçalamaya çalışarak, bu yaptıklarıyla övünüp durdu. Günümüzde de Zaza Halkının özgürlük mücadelesine karşı sürekli bölme çabasındadır. Kullanmakta olduğu en tehlikeli metot Alevi Zaza İncancını, Sünni Zazalara karşı mezhep kışkırtıcılığına alet etmesidir. Zaza Birliğine düşmanlık yapmaya devam ediyor.

S. C., Zazalar arasındaki diyalogun büyüdüğünü; Zazaların, Alevi ve Sünni Düşmanlığını aşarak etnik (milli) meselelerini konuşmaya başladıklarını gördü. Bunun üzerine yeni arayışlara girdi. Bu defa da Zaza Kimliğine karşı olarak bir kimliksizlik hortlatma işine girişti. Amacı: Türklerin sistematik olarak uyguladığı, soykırım, takip ve baskıdan çaresiz, şaşkın, karmakarışık kafaları daha da karıştırarak bölüp parçalamak ve Zazaların milli bir kimlik etrafında legal örgütlenmelerini daha işin başında engellemektir. S.C.'in yaptığı Zaza düşmanlığının resmi Türk ırkçılarının yaptığından bir farkı yoktur.

Bu tehlikelere karşı neler yapabiliriz?

1. Bize karşı olanların hakkımızda bugüne kadar yazıp çizdiklerini sorgulamayı, sahte tarihlere “hayır!” demeyi öğrenmeliyiz. Zaza Halkı gerçek tarihini kendisi yazacaktır.
2. Olaylar ve tecrübeler, yabancıya güven duyarak selamete çıkamadığımızı durmadan gösteriyor. Tam tersine yabancılara yanaştıkça bataklığa biraz daha batmakta olduğumuzu hepimiz görüyoruz. Bu nedenle gecikmeden kendimize güven duymayı öğrenmeliyiz.
3. Sey Rıza'nın „Karga bülbül olmaz.” meşhur sözüyle dile getirdiği gibi, S. C. ve onun gibiler asla halkımıza önder olamaz. Aynı şey diğer türkçüler ya da kürtçüler için de geçerlidir.
4. Dêsim Zaza Soykırımını, mahkemeye taşımak, S. C. gibi sinsi türkçü ve Zaza düşmanlarının işi değildir. Bu iş Zaza Ulusal Hareket'nin işidir. Şartlar yaratılınca adamakıllı yapılacaktır.
5. Kuzu postunda kurtlar içimizdedir. İçeriden bizi bize vurdurtuyorlar. Bizi bize kemirtiyorlar. Bu kurtlar, basını, yayını, tekniği, kurnaz taktikleri ve devletin sunduğu dev imkanları, Zazaların Birliğine karşı kullanıyorlar. Bu nedenle okuduklarımızı, duyduklarımızı; Türk, Kürt ve Alevi TV yayınlarında gördüklerimizi, bu yazıda anlatılan gerçekleri göz önüne alarak yorumlamalıyız
6. Her halkta olduğu gibi, Zaza Halkının tarihinde de olumlu veya olumsuz olaylar olmuştur. Zazalar Alevisiyle, Sünnisiyle aynı dili konuşan bir halktır, baskı ve zulüm altındadır. Haklarını mücadele ederek almalıdır. Fakat buna ancak ulusal birliğin kurulmasıyla varılır. Bu birliğin sağlanmasında düşman güçler her türlü hile, propaganda ve karşı çalışmayla engel olmaya çalışacaktır. Özgürlük mücadelesinin bir gereği olarak bu oyunların boşa çıkarılması gerekir. Alevi ve Sünni kesim birleşmezse, ikisi de Türk ve Kürt baskıları altında ezilip yok olacaktır. Onun için hertürlü türkçü ve kürtçü demagogun karanlık oyunlarından, propaganda tuzağından kaçınmalıdır. Böylesi propagandaları ciddiye almadan, kendi kurtuluş mücadelemiz için çalışmalıyız.
7. Zaza Milli Kimliğimizi inkar ederek, bu kimlik yerine uyduruk kimliklere sarılmamız kurtuluş olamaz. Biz geçmişimizden vazgeçsek bile, geçmişimiz bizi hep takip edecektir. Çare Zaza geçmişimizden vazgeçmekte değildir. Çare, geçmişimizi geleceğimiz için doğru analiz etmektedir.

Pê qij-qijê qela, varun nêvareno.

Vatê verinun

Het: Colig

Standart Zazaca neden gerekli?

Faruk İremet

İnsanoğlu avcı, göçebe ve toprağa bağımlı olmadan yaşadığı zaman diliminde, ortak bir dile sahip değildi. Her kabile, her grup ve her küme yavaş yavaş kendi dilini oluşturdu. Bu aşamaya gelmeden öncede ister istemez resim, ses ve işaret dilini kullandı. Zamanla güç olarak, teknik olarak ve sayı bakımından çoğalan gruplar, diğer grupları baskı ve şiddetle kendi yönetimi altına aldılar. Güçlü olan gruplar kendi kullandıkları dili diğer gruplara zorla kabul ettirdiler. Baskı gören grupların dilleri diğer dile yakın ve anlaşma kolaylığı sağlıyorduydu, bu grupların yaşam şansları artıyordu. Yoksa hem kölelik, hem yeni dili öğrenme ve hem de kendi dilini unutma zorunluluğu dayatılıyordu. Köleleşen gruplar çoğaldıkça dilde de değişiklikler yaşanmaya başladı. Herkes kendi dilinden, yeni öğrendiği dile birşeyler kattı.

Değiş-tokuş ticaretinin dayatmasıyla insanlar arasındaki iletişimde şekillenmeye başladı. Herkes kendi dilini pazarda kullanmaya başladı. Anlaşma ve anlaşmasızlıklar kendisiyle birlikte yeni sürtüşmeleri ve çelişkileri getirdi. Bu arada bu çelişkiler şekilenirken, ona paralel olarak dille uğraşan kurumlar oluşturuldu. Bu kurumların görevi ortak bir dili yaratmaktı. Dil üzerine çalışan bu kurumların oluşmasını sağlayanlar ise, elbetteki askeri açıdan, ekonomik açıdan ve birde dağılmacı fikre sahip olan aristokratlardı. Yani standart dil aristokratların dilidir. Toplumun üst sınıfının dilidir. Standart dil; efendinin dilidir. Standart dil; işgalcinin dilidir. Standart dil; yönetici aristokratın dilidir. Kaşınızı çatmanızı engellemek için örnekler vereceğim. İsveççenin standart dili, Svea'ların dilidir ve ülkelerinin ismidde oradan gelmez. Yani Svea-Rike zamanla Sverige olmuş. Almanlarda da öyle. Yani Deutsch'ların dili ve ülke olarakda ismini oradan almıştır. Yani Deustch-land, Deutschland (Deutsch'ların ülkesi). Ya ABD? İngilizler ile Fransızların savaşı İngilizlerin kazanması ile resmi dilin İngilizce olmasını sağlamıştır. Avusturalyadada öyle olmuş. Başka örnekler mi? Kanada, İskoçya, İrland, Mozambik, Nijerya, Gana, Angola, Berezilya, Şili, Paraguay, Uruguay, Bolivia, Peru, Meksika v.s v.s yüzlerce örnek var. Peki Zazaların aristokratları kimler? Kim standart Zazacayı kendi dilinden yola çıkarak belirleyecek? Irak'ta ki Kürtler arasındaki çelişkide bu değilmiydi? Resmi dil sorani mi veya kırmançki (Behdinani) mi olacak? Şimdilik sorun "çözülmüşe" benziyor. Benim düşünceme göre Zazalar arasında bu sorun bitmedi. Aksine yeni başladığını belirtmek istiyorum! Şimdi diyeceksiniz; "-İnsaf be Faruk! Üç boyutlu olan çelişkilerimize şimdi de standart dil çelişkisini mi dayayacaksın?" Kardeşlerim standart dilin tartışmasını yapan sizler değilmişiniz? Önce Zazaların üç boyutlu sorunu olan;

1. Dersimce (Kırmancca), Kird ve Dımlı sorununu çözün. Sonra;

2. Alevi, "müslüman" ve şamanizimin kalıntılarının yarattığı çelişkiyi çözün. (Müslüman terimini bilerek yazıyorum. Çünkü bazı Alevi "Kırmanclar", kendine Zazayım diyenleri "müslümanlar" diye adlandırmakta inat etmekte). Son olarakta;
3. Zaza, Kürt ve Türk eyilimlileri bir çatı altında birleştirin. Eğer Zazalardan geriye birşey kalırsa, standart Zazacayı da yeni bir isimle "Zıwanê Şarê Ma" diye adlandırırız.

Eğer Zaza dili standartlaşacaksa yüzyıl önce Zaza dili üzerine çalışma yapmış dilbilimciler ciddiye alınmalıdır. Onların sürekli olarak kıstas aldığı Zazaca, güney Zazacasıdır. Neden mi? Çünkü hâlâ eril, dişil veya nötr yapısını korumaktadır. Bu özellikle kendisini hâlâ latin ve bazı Germen dilleri gibi, kendisine ait öz yapısını korumaktadır. Bu dilimiz Zazacanın, en zengin özelliklerinden biridir. Bu özelliği sakın kimse kulak arkası etmesin. Standart Zazacanın oluşturulmasına vereceğim en güzel öneri herkesin kendi yüresinin sözlü dil zenginliğini yazım diline dönüştürmesi. Ortaya çıkan kelimeler de dilimizin zengin sözlüğü olacaktır. Bu aynı zamanda bize, dilimizi yabancı kelimelerden arındırma imkânında sağlayacaktır. Standart Zazaca oluşturulurken, paralelinde zengin bir sözlük oluşturma imkânında ortaya çıkacaktır.

Standart Zazaca, kültürel değişim süresi ile birlikte, konuşma dilinden, yazım diline doğru gelişirken edebilecektir. Buda tüm Zaza lehçelerini kendi çatısı altında birleştirecektir.

Standart Zazaca, önce Zazaların tüm birimleri tarafından kabul görmeli ve ardından Zazalara bir model olarak hizmet sunmalıdır. Yani sözlüğünü, dilbilgisini ve imlâsını oluşturmalıdır.

Standart Zazaca, birleştirici olmalı, komşu olan diğer dillerden ayıran olmalı. Dilimizi konuşan herkese bir kimlik ve başvuru kaynağı olmalıdır.

Dil, insanlar arasındaki köprü ve iletişim mekanizmasıdır. Dilin yapısı kelime, biçim, cümle dizimi ve ses birleşenleri ile oluşur. Dil; duygu, düşünce, paylaşım, anlaşım, anlatım sağlayan bir sistemdir ve Zazacada da bu anlatığım özelliklerin hepsi vardır. Modern anlamda ve ilmi olarak, bir dilin oluşumu için bazı kategoriler lazımdır. O da:

Semoloji: Dilin tamamı ile ilgili sistem.

Morfoloji: Kelime biçimlerinin yapısını inceler.

Sentaks: Sözdizim cümle yapısı araştırmasıdır. Geniş anlamda gramerin bir bölümüdür. Cümlelerin tanımlanması ve incelenmesinde birkaç yol vardır.

Gramer: Bir dili seslerden cümlelere kadar, ihtiva ettiği bütün dil birliklerini, geniş bir şekilde mana ve vazife olarak inceler.

Fonoloji: Ses bilimi, (fonoloji) belirli dil seslerini (fonemler) inceleyen bir bilim dalıdır. Ses bilimi dil içindeki seslerin işlevlerini inceler. Konuşma seslerinin

eklemlenmesi (articulatory), nakli (transport), alınması (receival) ile ilgili bir bilim dalıdır.

Her dil standartlaşırken belli bir dildevrimini yaşamıştır. Savaşlar, sürgünler ve asimileştirme kendisiyle birlikte bazı dillerin kökenlerinin unutulmasına sebep olmuştur. Yani bu diller hangi kökenden gelirler diye. Bu konuyla yakından ilgilenenlere ise **etimolog** denir. Devrimini yaşayan diller ve yeni yeni yazım hayatına ayak atmış dillerin tarihinide etimologlar araştırıp, o dillerin kökenini ve hangi dillerle akrabalıkları olduğunu belirler.

Standart Zazaca adına yola çıkan herkesin, bir şeye çok iyi dikkat etmesi gerekiyor. Aramızdaki uçurumları derinleştirici atılımlardan uzak durmaları, suni dil yaratmamaya özen göstermeleri ve çalışmaları tüm bölgelerden katılan ekiplerle gerçekleştirmelidirler. Referanslarımız; Zaza kökenli olan dilbilimcilerimiz, yazarlarımız ve aydınlarımız olmalıdır. Dilbilimcilerimiz, yazarlarımız ve aydınlarımız kurulacak/kurulmuş kurumlarda yer almalı. Halkımızın dilinin kaderini artık Zazalar belirlemelidir. Ve bir de, şu soruyu kendimize sormalıyız; "-Devletleşmemiş Zazlar için, standart Zazaca neden gerekli?"

DEWÊ WELATÍ

Sait Çiya

Dewi pêşê kou derê, boni têdîma
Zımîstan serdo, vore u pukeleka
Usar de guli huyinê, perperiki reqêşinê
Reng be rengo, vengê awe beno berz

Amnon germo, warey honîkê
Cün de tığa genîmi, dare gozê berzi
Payız veyveo, kay u kelebutê azebi
Cem u camato, vengê kılamu beno berz

MI ZERIYA XO ÇERMUG DI VERDA

Mehmud Çermug

Se kera, senê kera tı nıka mıra bol duri da
Çendik bıwaza, nêwaza, fina to nêresena
Mı destê xo akerdı vera azmini u veyndaya
Axi banca, hersi birijna zi, bıqıra zi fayde nébena
Mi zeri u mezgê xo Çermug`di verda

Mı eşq u xasekeya to, zerida xodi nimita
Hatireyê to nika tenya diwêla peydi menda
Derd, hesret u qederdê tora béÇare kewta
Bıberma, bıqehriya zi, diha to nêresena
Mi zeri u mezgê xo Çermug`dı verda

Sankina ma vero feqi, dolabi ronayey
Eşqdê ma sero, qeday u zewti deyay
Dışmeni, nêwastoxi, ma sero biy belay
Mı rındey u ganweşey torê, zewti xorê verday
Mı zeri u mezgê xo Çermug`di verda

Tora duri kewten qe mi viri niyameyê
No hal u dezgara xebera ma çinibê
Sewday to aqil, fikir ma serrera berdbê
A roj na roj hersi ma cimara kemi nebê
Mi zeri u mezgê xo Çermug`di verda

Êy Çermug, kerey to Hêkal, Veyvik u Asukara
Axiyi u derdê mayê hezar serana
Kerey Petekkaya u kerey Sinan`iya
Sadey u vekilê tarihtê welat`tê maya
Mi zeri u mezgê xo Çermug`di verda

Laya Sinagi, Madrap u Çımey awa Ewseliya
Awa Medya u Sinani kerey pêra abirnena
Bêvengey u bêheseya , ma peyra ravêrana
Lada kiziliya hedi, hedi zeriya xo girêdena
Xismdê xoya, esqtê xoya, xo teslimê Roy kena
Mı Zeri u mezgê xo Çermug`dı verda

Koyê Asukari, senayiya Kormişkani pawena

Min zivili d' çirê vi nêwirzena

Babet, babeti vılıkandé xoya, siney xo marê akena
Deyran,kayan u vatena ma, Hékal´iré resnena
Kerey veyviki u Pettekaya`ya tillili ancena
Cem u cemaat ey vero govend tepêsenê
Mı zeri u mezgê xo Çermug`di verda

Wetzlar-Almanya 20.05.2007 Mahmut PamukÇu (M. Çermug)

Not: Hêkal, kerey veyvik,Asukar, pettekkaya, kerey Sinan`i: Çermug`di namey
Koyano/Kerano, Laya Sinagi, Madrap, Ewsel, Medya, Sinan: Çermug`di namey
layan(Çem)

SEWE USARÍ

Nezano tı key ena
Kesrete to zero pişkamı helena
Heskerdena to rindekamı
Sewane usarde tı mıde karkena

Mısera varena þiliyo sepeliye
Gege tija gege beno hewro siye
Gege asmede gege þewa tariye
Sewane usarde tı mıde karkena

Ebe roja mı tı xeyal kerda
Tı mıra asena ze asma zerda
Berbis esto çimane mi ser perda
Sewane usarde tı mıde karkena

Welat rindeko ebe gulo çiçegi
Verojo cerdi biye rengbe rengi
Tı le mıde niya ne cay mire biye ze vergi
Sewane usarde tı İBRAHİM'de karkena

İbrahim Doğan dewa Muska'ra(varto)

Bımani ebe can weþiye gele piyo bırawa dosta peseroka
zonema zazaki ÇİME're vırniya xo akerdebo bano
emegdara Yaşar teba Ferhat bıray xeli kar kerdo
berxudarbene

Taê lawıki

Dr. Zılfi Selcan

Na nostede çor lawıki (deyri) estê: *Hayderê, Mao, Ciniya xaine, Roale*. Nainera *Hayderê* ve *Mao* ra lawıkê siyasetiyê, *Ciniya xaine* şüara. *Roale* lawıka esq u haskerdena. Sairu ke lawıki vati, vırende *hewa cüamerdu* vanê, dıma ki *hewa ciniu* vanê. Zazakiyê coride lawıkunê esq u haskedişira *hewa ciniu* vażino.

Qeydê (melodiyê) *Hayderê* ve yê *Mao* ra, prozia ilimiyede (Zaza-Deutsches Textkorpus, Universita Teknik Berlin'de, 2001-02) eve nota nost.

1. Hayderê

Na zu lawıka marşıya. Waxto ke ez hoan televê universita biyo, siyasetde aktif gureêne, u waxt vate. Ez ke şiyêne, feteliyêne, mı şaera lawıke ve qeyde (kompozisyon) vatêne. Çıke mordem ke game ve game raera ři, tey lawıke vate, ritim u taktê qeydey bêliyê. Kılame ke çeku ve çeku vażıye, bêli beno ke, qesey ve ritim u taktra şikinê arê, ya ki nêşkinê. Mı *Hayderê* hem sewude, hem ki kaseta hode, *Zılfi 1, Lawıkê Dersimi, 1976*, vate. Qesê *Hayderê* İsveçde, mecmua Roja Nu'de veziay (7.6.1979).

Lawıka *Hayderê* filmê Yılmaz Güney, *Duvar*'de (1984), peyniya filmide vażıye. VatoXê ho Garip Şahino, wes vata.

Hama hêfê Garip Şahini ke, eve hesnaena mı, nat dot, forumunê internetide *Hayderê* horê keno mal. Zof ayv kerdo! Mordemo ke serm u edev zoneno, heni nêkeno. Çıke mordemo cüamerd eserê zu sairirê hurmet keno, horê mal nêkeno. Eke horê kerd mal, ho keno qız. Eserê cüamerdu meydadero, inkar nêbeno.

Zu mordemo de bin ki nat u dot propaXanda keno ke, *Hayderê* keme marşa partiya ho, partiya tek mordemi! Na mordemide ke ar u edev bıbo, wairê eserira řeê pers keno: Tı sevana, izne dana?

2. Mao

Señunê 1990 de zu dostê mınno de delali, Sadıq Adır, Berlinde ciranê mı bi; eve kulturê ma kamiya ho çip guretı vi, zonê ma Zazaki wes qesey kerdêne. Sadıqi malimeni kerdêne, hama zê taine ne zon u kulturê ho, ne ki miletê ho inkar kerdêne. Miletê hora, zonê hora haskerdêne. Kam ke zon u kulturê hora haskeno, ez ki eyra hasken. Sadıqi zê taine çamuria siyasetide ho vindi nêkerdı vi, heni pak mendı vi.

Řozê mırê mesela Kêl Bekiri (Bekiro Kış) qesey kerde. Mamekiyede herkêşi Kêl Bekir di vi, naskerdêne. Xuya ho, yaraniya ho, zeřevêsaêna ho ... Sadıqi vake:

'Řozê, seřunê 1970-80 de, zu lazeki benê erzenê hepıs. Ma u piyê lazeki vanê 'ma çıturi lazeki hepısra veżime?' Taê vanê 'eke vezo, Kêl Bekir vezeno; zovina kês besenêkeno. Kêl Bekir budelaê haqiyo, pêskarê kêşi nêbeno. Hem ki zondaro, zonenermo.'

Pi sono Kêl Bekirirê qesey keno, vano ‘sebeno, lazê mı hepısra bıxelesne!’ Eke cêreno vero, Kêl Bekir sono, hakimide qesey keno vano:

‘Hakim bey! Vallahi bu çocuğun bisesi yox, kim diyorsa, hepsi yalandır, iftiradır. Bıraxın bu zavalyı gitsin ...’ (Hakim beg! Haq vo ke, çoaê de na lazeki çino, zu neçaro. Kam ke vano, pêro zur u ilavaa. Na neçari raverde, şêro.)

Ze ke vanê ‘zono nerm, moşi lonera vezeno’, Kêl Bekir zon dano cı. Eve zorê zonê nermi, axır lazeki hepısra dano vetene. Pêro benê sa.

Zomonêra tepiya qal u qır vežino, vanê ‘dêmake Kêl Bekir ažano ke, lazek hepısra veto. Kêl Bekir ke na qesa hesneno, xelê beno mışozın. Vano ‘mı sarirê rındeni kerde, nıka ki mı kenê gunekar! Dêmake herkeşirê rındeni nêbena; herkeş qedr u qıymetê cüamerdeni u dosteni nêzono!’ Na mesela Kêl Bekirirê zof çetın yena.

Kêl Bekir řozê çrşiyê Mamekiyera sono dukanê ho, niadano ke, cênci uzau ra zê komelê miyu biyê top, ho wertede qesey kenê. Kêl Bekir meraq keno, vano ‘u çıko i biyê komel, sebiyo?’ Vanê Mao merdo, şiaê dey gırêdanê (9.9.1976).’ ‘Teww’ vano:

‘Mao Mao Mao,
Ma u piyê mao.
Vanê tıya şıya,
Kamira vazime bao!’

Ero mıra vazê bao! Sıma ke gınenê hepısro, ez yen sıma vezen. Ça mıra nêvanê bao!’

Sadıqi ke na mesela mıřê niya qesey kerde, aqılê mıra nêşıye. Mı vetro cı, kılam u qeyde kerd tamam. Na qesa ki vazime ke, hetê eserira herçi ařêze bo, eke wendoğ pê bıyono: Kılamede bara Kêl Bekiri, çor satırê ke mı hesnê, cor nostê, iyê. Çıke qesê cüamerdu inkar nêbenê. Qesê bini ve qeydera bara mına.

3. Ciniya xaine

Made qanunê dina u qanunê mordemi (insani) sero niya vanê: ‘Dina ke na ro, hařd u asmên piya no ro. Ciniye hařdo, cüamerd asmêno.’

Ni qanunê dinaê (tabiat, Natur): Yanê haşd u asmên çıturi ke piyarê, zuvinira cêra nêbenê, yê mordemi (isoni) ki henıyo. Cüamerd ve ciniyera ki henıyê, piyarê; zê gost u nenıkiyê, zuvinira cêra nêbenê.

Adet u torê her mıletê dinade zewez esto. Lazek ve çênekera veyvê ho kenê, zewežinê, řesenê mıřodê ho. Benê wairê domonu. Az ve az niya amo, ...

Hama nıka? Heya, u waxtê pi u řalıkide bi. Nıka dina vuriya. Çıturi vuriya? Zomonê ideoložiyê sosyalizm u qomunizmi vežia vi, dina bi vi dı letey: leto zu sosyalizm bi, leto bin kapitalist bi. Na ideoložira gore haq u neq niya tarıf beno: bınedest u zulımkar, emegdar u kapitalist dinade esto. Bınedestun u emegdaru key ke zulımkar u hukımdari ho seřa esti, dewleta ho, diktatorya proletarya nê ro, u waxt benê serbest, xeleşinê. Rusya u taê dewletunê binu de sistemê sosyalizm u

komunizmi na ro. Hama hotay sefera tepiya (1917-87) veziya meyda ke, ideolojiye Marx u Lenini peyniyede beno diktatoreni. Yanê mîleti nêxelesneno, ne keno serbest, ne ki keno dewleti; mîleti sero zulım keno. Dinade tesela herkeşi na ideolojira kote.

Nıka ki ideolojiye feminizmi biyo hewro şia, mîletunê dina sero cêreno. İdeolojiye feminizmi ki zu texlîte sosyalizm u qomunizmiyo. Tarifê haq u neqi niyaro: ciniye binedesta, cüamerd zulımkaro, dısmêno. Ciniu ke hukımdarenia cüamerdu ho sefa este, hukımdarenia ho nê ro, indi xeleşinê. Eve zovina qese: Hedefê feminizmi diktatorenia ciniuna.

40 sefunê peênude harekête feministu hem Dewletunê Zubiyaê Amerika'de (USA), hem ki dewletunê Avrupa'de idara dewlete gurete ho dest. Nıka nainede feminizmê dewlete esto, yanê kerdo qanunê dewlete. Game ve game haqê cüamerdu kerdi kêmi, haqê ciniu zêdnay. Verva cüamerdu xelê qanunê xıravını veti.

Radon u televizyon u medyade verva cüamerdun u lazeku indi eskera propaxanda dısmêneni kenê. Ciniu tız kenê, verdanê ra cüamerdu ser. Eve na propaxanda cini mêrdê horê benê dısmên, çey (familyey) fızinê. Nıka Almanya'de letê çêu (familiu), yanê 50 %, zuvinira biriyê ra.

Waxto vırêde ke qalê feminizmi biyêne, ma gos pa nêkuyêne. Ma ho ve ho vatêne 'A, mesela Almanuna, marê çı!' Hama nıka heni niyo. Nêweşiya feminizmi peşena her çê: yê Almanu bo, yê bêaxkiu bo. Adırê feminizmi ke gına kamızı çêro, u çê vêseno.

Qesê esto vanê 'çê vırazena ki ciniya, fıznena ki ciniya.'

Ciniya xaine şüara na derdiya.

4. Roale

Wendox! Tu ke kılamê hewa *Roale* wendi, arıfirê tarıf lozım niyo.

Hayderê

Hayderê hayderê,
Hevalêne hayderê.
Dewız u mořevaêne,
Karker u emegdarêne,
Cini u cüamerdêne,
Hayderê hayderê.
Hayderê hayderê,
Hevalêne hayderê.
Goneweru keme tever,
Zalımu saneme ho ver,
Hata peê dina beme,

Şovenistu peqeneme.
Hayderê hayderê,
Hevalêne hayderê.
Bêre indi řaurzime,
Gırmıkunê ho bar kerime,
Tifongunê ho pır kerime,
Serê zefia dısmêneni de řol kerime.
Hayderê hayderê,
Hevalêne hayderê.

Ciniya xaine

Menale, menale, tı menale.
Roza tenge vêrena ra, tı menale.
Ciniya xaine düri şêro; ma ra düri şêro.
Haq düri bero, düri pa kero; düri pa kero.
Ciniya xaine bena poła cüamerdi ro,
Wertê sari de dana wafo.
Ciniya xaine bena poła mêrdê ho ro,
Wertê sari de dana wafo.
Mezive, mezive, tı mezive.
Roza tenge yena sona, tı mezive.
Ciniyê hewli dina de estê; heya, estê.
Nasivê herkêşi nêbeno; ax, nêbeno.

*Kilam u qeyde: Z. S.
Berlin, 04.09.2007*

Roale

Ya ya ya, yara mına;
Dermanê derdê mına.
Berlino, na Berlino;
Tede gêrmo, paizo.
Cao ke ma zuvini diyo,
Caê Viktoria-Luizo.
Ya ya ya, yara mına;
Melemê zeřê mına.
Va yeno vaê cori;
Guveno xori xori.
Têl u bıska to vay dano;
Keno ve verê çari.
Ya ya ya, yara mına;
Tı řoê canê mına.
De serdo, serdo, serdo;
Vořeno hurdi hurdi.

Çımê feleki ve kor vo ke; va kor bo;
Muriya řinde hes weno; vanê ,weno'.
Ciniya isoni isoni de yar bo; eke yar bo,
Va dina cı rê bar bo; cı rê bar bo.
Meberve, omedia mı, tı meberve.
Roza tariye bena rořti, tı meberve.
Dewrê dina zof vuriyo; zof vuriyo.
Çiyoy rast biyo dêlmast; biyo dêlmast.
Ciniye biya ve cüamerd; biya cüamerd.
Cüamerd biyo ve ciniye; biyo ciniye.
Meberve, cigera mı, tı meberve.
Roza hirayie ki yena, tı meberve.

Ma zuvini kêle keme,
Qeyta nêbeme mıřdi.
Ya ya ya, yara mına;
Fırê zoniunê mına.
Erê meso meso meso;
Zalime mebe, meso;
Çor rozi na dinawa;
Esqê ma ma rê beso.
Ïyê ke ma cêra kenê,
Çê dine va bivêso.
Kam ke fızılêni keno,
Mıřodê ho nêřeso.
Ya ya ya, yara mına;
Rořtia çımunê mına.
Erê tıya, tıya, tıya;
Tı daaxê zeřiya.

Tenê aqiletariya;
Tenê zeřevêşaiya.

Tı ke şiya nêşiya,
Dina mı sero tariya.

Ya ya ya, yara mına;
Tı cana canê mına.

De va bo, va bo, va bo;
Erê sosına mı va bo.

Mıřodê mı ke esto,
Yare mı rê meyma bo.

Ho rê kume têvırare;
Dar u ber ma de sa bo.

Ya ya ya, yara mına;
Roala canê mına.

*Kılam u qeyde: Z. S.
Berlin, 04.09.2007*

AX VARTO

Íbraim Dogan dewê Muska'ra(Varto)

Poremi biyo sıpe sere koyema vara
Usare xo çıxa rındeko ilam rındekiya wara
Xızır'o cıran ma xo vera mekeru cara
Çe bavo khale mı rena tiya ax Varto

Seheri mara zaf duriye tede esta her xırabiye
Ísane xo çiyere nebenu adeto itıqatra zaf duriye
Zonu kulture ma xo vera kerdu xelesiye
Nono agwa ma rena tiya ax Varto

Koye dewa muska zınaro kemero
Her hete xo gulo çiçego
Çeşit çeşit çuçuk tedereo
Waro wetene ma rena tiya ax Varto

Koyane Bingolde mı tora heskerd
Na heskerdena to mıde vet kulo derd
Roje tore xebere ena vane ÍBRAHÍM merd
Mezela bavo khale mırena tiya ax Varto

Bımanê ebe can wesiye gele piyo bırawa dosta peseroka
zone ma zazaki ÇIME're vırniya xo akerdebo bano
emegdara Zaza Yaşar teba Ferhat bıray xeli kar kerdu
berxudar bene

Zazaca Wikipedia üzerine söyleşi

WIKİPEDIYA
Ensiklopediya Xoser

<http://diq.wikipedia.org>

İnternet aleminde bilinen bir ansiklopedi sitesi olan Wikipedia birçok dilde hazırlanmakta. Zazaca'nın da bu alana adım atması bu dil için bir çığır olduğu söylenebilir. <http://diq.wikipedia.org> adresinde bulunan Zazaca Wikipedia „Ensiklopediyo Xoser” sitesinin kurucularından biri olan Mehmet Bingöl arkadaşla bu önemli oluşum üzerine kısaca sohbet ettik.

Çıme: Sevgili Mehmet, „demê to be xêr” diyelim! Sohbetimize kendini tanıtmakla bir giriş yapsak. Mehmet Bingöl kimdir, memleketi, doğum yeri, hobileri, eğitimi, mesleği, şu an yaşadığı yeri üzerine bir bilgi edinebilir miyiz?

M. B.: Tı miyoni xêri d' bi bra. 1982 Bingöl doğumluyum. İlk ve orta okul öğrenimimi Bingöl'de tamamladım. Kazandığım bir burs sayesinde liseyi İstanbul'da yatılı okulda okudum. Türkiye'de İngilizce hazırlık ve üniversite eğitiminden sonra ABD'ye geldim ve San Francisco-Bay Area şehrine yerleştim. Şu an Kaliforniya Üniveristesinde İşletme-Finans üzerine lisans eğitimi alıyorum. Mezun olduktan sonra finans alanında çalışmayı düşünüyorum. Geçen sene özel Matematik dersleri verdim. Bu yıl derslerimin çok ağır olmasından dolayı çalışmayı bıraktım. Muzik dinlemek ve basketbol oynamak en sevdiğim aktiviteler arasında. Ayrıca hem eğitimim finans üzerine olduğu için hem meslek olarak borsayı seçtiğim için Amerikan hisse senedi borsasını hobi olarak yakından takip ediyorum, hisse alıp satıyorum.

Çıme: Gelelim ana konumuza. İlk, Wikipedia'nın nasıl bir site olduğunu, hizmetini, misyonunu anlatabilir misin? Ansiklopedi özellikle İngilizce, Almanca gibi dillerde zengin bir veri tabanına sahip olsa da bilimselliği ve tarafsızlığı tartışmalı mı?

M. B.: Wikipedia, ortaklaşa olarak bir çok dilde hazırlanan, özgür, bağımsız, ücretsiz bir internet ansiklopedisidir. Herkes Wikipedia'ya katkıda bulunabilir. Wikipedia'nın diğer ansiklopedilere göre en büyük farkı budur; yani herkese açıktır. Wikipedia'nın kurucusu Jimmy Wales, Wikipedia'nın misyonunu, „Dünya üzerindeki her insana kendi dillerinde, en üst kalitede bedava bir ansiklopedi yaratma ve dağıtma emeği“ olarak tanımlamaktadır.

Vikipedi'nin güvenilebilirliği ve doğruluğu üzerine tartışmalar mevcuttur ve site yoğun olarak vandalizme (makalelerin başkaları tarafından silinmesi) maruz kalmaktadır. Eşit olmayan, kalitesi ve takipsizliği, sistem hataları ve bilgilerin gerçekliği üzerine tartışmalar da devam etmektedir. Verilen bilgiler bazen sorgulanabilir olabilir, kaynakları da eksik olabilir. Ancak 2005'de yapılan bir araştırmada, İngilizce Vikipedi'deki „doğal bilgiler üzerine“ yazıların doğruluğu Britannica Ansiklopedisi ile aynı seviyede bulunmuştur. Fakat „sosyal bilgiler üzerine“ girdilerin doğruluğu üzerine şüpheler daha fazladır. Wikipedia'nın herkese açık olması böyle bir sonucu doğurmaktadır. Ama uyarıcı etiketler Wikipedia okurlarını makalelerin içeriği hakkında uyarmaktadır.

Çıme: Wikipedia'da sadece tanınmış ve resmi diller değil, birçok dil ve diyalektler de yer almakta. Kendi başına bir Wikipedia oluşturmanın şartı ne? Wikipedia bu konuda resmi dillerin yanında resmi veya baskı altında olan dillere veya resmi dillerin gölgesinde kalıp ihmal edilen muhtelif şivelere de gelişme şansı tanımakta mı?

M. B.: Kendi başına bir Wikipedia oluşturmanın en büyük şartı, üzerine Wikipedia kurulmamış bir dil yada lehçenin olması ve bu işi yapmak isteyen bir grubun olmasıdır. Bu grup bir araya gelir ve Wikipedia'yı yöneten Wikimedia Vakfına, vakfın websitesi üzerinden bir dilekçe verir. Bu dilekçe Wikimedia'nın websitesinde Wikipedia kullanıcıları tarafından tartışılır ve oylanır. Oylama sonucu olumlu olursa, o dile bir Wikipedia alan adı verilir ve öneriyi yapanlar çalışmalarına başlarlar. Böylece bir Wikipedia kurulur. Wikipedia kesinlikle resmi dillerin gölgesinde kalan ve ihmal edilen dil ve şivelere gelişme olanağı tanır. Ama tabiki bu biraz da o dilleri konuşan insanların Wikipedia verdiği değere de bağlıdır.

Çıme: Zazaca Wikipedia oluşturmak gibi bir fikir nerden doğdu ve bu konuda atılan ilk adım neydi?

M. B.: Ben daha önce Wikipedia'nın sistemini yakından tanıyordum. Bazı konularda Wikipedia'ya yazılar yazmıştım. Bazen de Wikipediya'nın değişik dillerdeki versiyonlarına göz atıyordum. Birgün arabada oturmuş notebook bilgisayardan Wikipedia'ya bakarken aklıma aniden Wikipediya'nın Zazaca versiyonu fikri geldi. Belki biraz komik olacak ama sanki başımın üzerinde bir ampul yandı gibi oldu o anda, aynı çizgi filmlerindeki gibi. Fikir aklıma gelir gelmez çok heyecanlandım çünkü bunun Zazaca için çok mükemmel bir kazanım olacağını anladım. Hemen o an başladım işe. Yeni bir Wikipedia'nın nasıl kurulduğunu araştırdım ve Wikimedia Vakfına Zazaca Wikipedia kurma dilekçesini sundum. Ardından arkadaşlarıma ve Zazaca'ya emek veren dostlara ulaşarak projeyi desteklemelerini istedim. Sağolsun Zazaca'ya gönül veren birçok arkadaş öneriyi desteklediler. Onların desteği sayesinde oylamadan geçtik.

Çıme: Herhangi zorluklar ve engellerle de karşılaşıldı mı?

M. B.: Tabii ki böyle bir projeyi hayata gecirmek bayağı bir zamanımızı aldı. Değişik aşamalarda değişik zorluklarla karşılaştık. Ama en büyük zorluğu oylama sırasında yaşadık. Kürt demeyelim de bir grup „Kürt milliyetçisi” diyelim, bu projeyi önlemek için ellerinden geleni yaptılar. Oylama sırasında herkesin bildiği lehçe teorilerini ortaya attılar. Hatta bazen küfür ve tehditler de aldık. En sonunda Wikimedia Vakfı bizi haklı buldu ve proje hayata geçti. Fakat bu insanlar Zazaca Wikipedia yayın hayatına geçince bile durmadılar. Sayfaları silmeye çalıştılar. Fakat en sonunda bizi durduramayacaklarını anlayınca pes etmek zorunda kaldılar. Böyle bir projenin kimseye zararı olmayacağı çok açık. Bu bir siyasi proje değildir. Bu tamamen kültürel bir projedir. Fakat bu grubun tutumu, milliyetçiliğin insanları ne kadar kör edebildiğini gösteriyor.

Çıme: Zazaca'nın bilindiği 3 ana diyalekti ve yan şiveleri de var. „Zazakipedia”nın seçtiği dil veya varyant nedir ve hangi kriterlerle hareket etmekte?

M. B.: Bizim seçtiğimiz bir varyant yok. Bir ara standard Zazaca yazalım dendi. Fakat henüz standard bir Zazaca olmadığından dolayı böyle bir şey mümkün değil. Fakat yine de biz anasayfada ve yazdığımız çoğu yazıda en orjinal kelimeleri seçtik. Tabii ki herkes memnun değil bundan. Çoğu zaman biz parantez içinde diğer varyantları da belirtiyoruz. Biliyorum ki bazı insanlar standard yerine hep kullandığı varyantları seviyor. Wikipedia'ya katkıda bulunmak isteyenler kendi şivelerinde yazabilirler. Ayrıca oraya not düşüp yazının orjinal şeklinin korunmasını talep ederlerse biz onların yazılarını orjinal şekilde koruruz.

Çıme: Peki, bir nevi standart bir Zazaca'ya atılan ilk adımlar denilebilir mi? Ki, farklı şiveleri konuşan, ama bir dili konuşan halkın tümüne hitap eden kollektif bir çalışma da zaten böyle bir koşul getirir sanırım?

M. B.: İlk adımlar denilebilir. Ama bizim standard bir Zazaca ortaya koyma amacımız yoktur ve olmamalıdır. Biz dilbilimci değiliz. Amacımız Zazaca konuşan bütün insanlara bir kaynak oluşturmaktır. Biz zaten çoğu zaman parentez içinde diğer varyantları da veriyoruz ki her bölge anlamakta zorluk çekmesin. Ben şahsen Merkez Zazacası yada Palu-Bingöl Zazaca ile büyüdüm, ama Wikipedia sayesinde diğer lehçelerdeki varyantları da öğrendim. Belli yörelere özgü belli kurallar var. Bu kuralları öğrenmek zor değil.

Çıme: Şu an kaç tane makale yer almakta ve ne gibi alanları kapsamakta?

M. B.: Şu an Zazaca Wikipedia'da 1750'den fazla irili ufaklı makale bulunuyor. Makaleler genelde coğrafya, tarih, edebiyat, biyoğrafı, sosyoloji ağırlıklı. Fen bilimleri oldukça az. Biyoloji alanında biraz makale var. Ben en çok Zaza yazar, müzisyen, aktörler, ilim adamları ile Zaza kültürü ile ilgili makalelerin tam olarak bitirilmesini isterim.

Çıme: „Zazakipedia” kimlere muhtaç, ne gibi yardıma ve desteğe ihtiyacı var? Çıme okurlarına ve Zaza aydınlarına iletmek istediğin mesaj var mı?

M. B.: Zazaca Wikipediya, Zaza dilinin gelişmesini isteyen herkese ihtiyacı vardır. Geçen sene Asmêno Bêwayir ve Faruk İremet beyin çok yazıları oldu. Onların katkıları Wikipediyamızı güzelleştirdi. Şu an büyük bir oranda ben ve bu projenin başından sonuna kadar sorumluluğunu üstlenen Mirzali arkadaşım tekbaşımıza kaldık. Zaza aydınlarının ben ve Mirzali’yi yalnız bırakmamalarını isterim. Wikipediya bir sosyal projedir. Ancak toplumun katkıları ile Zazaca Wikipedia gerçek bir ansiklopedi olabilir.

Çıme: Semedi (Seba) na mucılayıya weş berxudar be, bıra Mihemed!

M. B.: Homa tura razi bo! Ben de Çıme dergisine ve bu projede emeği geçen herkese teşekkür ederim.

Wikipedia Zazaki sero muhebet (mucılıye)

Wikipediya Zazaki sero elbet ke mordem gereke zonê xo de ki (zi) sero qesey bikero. Çıra ke ena ensiklopiya Zazakiya verêna (ewıla) u no cihet de çığır dao a, gamê da tarixiya. Bıra Mirzali Zazaoğlu ki xeylê emeg dano, perranê Zazakipedia keno dewleti. Ey ki zey bıra M. Bingöli şeref da ma, Wikipedia sero be zıwanê xuyê weşi ma de muhebet kerd.

Çıme: Bıra Mirzali, tı şikina xo kılmek ra ma rê bîdê naskerdene (şınasnaene)?

Mirzali Zazaoğlu: Ez serra 1967ine de dewa Pilemoriye, Qızılmescidi de amane riyê dina. Çê ma taê serru ra tepia bar kerd, ame Gemlik (Bursa). Uca mı mektebo verên qedena. Serra 1980ine de piyê mı, ez be ma u biraan u waa mı ra, ma ardime Almanya. Ae ra nat na dıwele de weşiya xo ramenane. İta şiyane mektebê wertêni. Mekteb ra dime xeylê serri mıxtelif cayan de kotane kar, guriyane. Serra 1995ine de kotane jü firma tekstili, senate mısane u biyane terzi (deştöğê kıncan).

Mı verênde ra Zazaki fam kerdêne u pılanê xo de ki qesey kerdêne, hama nuştene cı nêzanıtêne. Serra 1990ine de mı dest kerd be zıwanê ma u piyê xo, gınane sero, mısane. Na sebeb ra mı xeylê kitab u pêserokê Zazaki day ardene u wendi. Hata nıka hona çekuyanê Zazaki kenane arê u gramerê zoni sero gurinane.

Nıka Berlin de interneti sera, ebe taê albazanê binan (be bıra Mehmet Bingöl u bıra “Asmên”) ra pia pela Wikipediya Zazaki (www.diq.wikipedia.org) idare kenane.

Çıme: Hata nıka Wikipedia Zazaki de senê nuştay ca cênê, kamci mewzuy u qısmi tede estê?

M.Z.: Hata nika zêdêr dewlet u sukê dina u mordemanê meşhuran sero nuştey tede estê. Hama ma wazenime ke her mewzu de ki binuşime. Na sebeb ra ma ca da be mıxtelıf mewzu u qısman, zey “biyografiye, biyolociye, cemaet, coğrafya, din, edebiyat, felsefe, fizik, huner, iqtısad, kimya, matematik, medya, muzik, siyaset, spor, tarix, teknolociye, tıb, yaban u dorme, zagon, zıwan“ uêb..

Rabiyaena Wikipediya Zazaki -asma Adare (Marte), serra 2006ine de- ra nat 1.737 nuştey tede diyay arê.

Çıme: Taê zoni Wikipedia de estê, hetê resmıyeti ra qebul benê, taê wayirê dewletê. Labelê Zazaki caê de resmi niyo, zonê dewlete ya ki mektebi niyo, feqet mordem ke nisbeten qayt kerd, hata nika xeylê meqaley nusiyê. No merhem u qeyretê do zaf hewlo. Çand nuştoğu hunde (ehend) meqaley nuşti, no xoverdais koti ra yeno?

M.Z.: Hem ki zonanê binu ma ra xeylê serru ra ver be Wikipedia xo dest pê kerdo u nuştoğê xo ki zafê. Ma (mı ra pia) hona hirê albazi nuştene meqalu ra mesulime. Nae de, hetê tekniki ra, emegê bıra Mehmet Bingöli zafo. Hetê raştnuştene ra ki bıra “Asmên“ yardım dano ma.

Ma taê nuştey bıra “Zılfı Selcan“i neql kerdi ita. Nustoğê erciyaeyê zey “Koyo Berz“ u “Faruk İremet”i be xo ki nuştey xo Wikipediya de darde kerdi.

Çıme: Zê her zoni de ê Zazaki ki ferqê diyalektan u feku estê u ma zanime ke miletê ma hona ni ferqanê xo zaf rınd cêra nêkeno, axıri her kes tek zonê xo zê hetê xo, dewa xo “raşt” zano. Sıma senê qeyde de nusnenê, kriter u qıstasê sıma çıkê; sarê ma çıturi qayt keno? Fek ra qeyr ki, miletê ma bine ra Wikipedia rê se vano?

M.Z.: Wikipediya her kesi rê akerdiya u her kes ki şikino tey binusno. Ma diyalekt u fekanê Zazaki têsera cia nêkenime, labelê her diyalekt ya ki fek gunê raşt binuşıyo. Meqaleyê ke ma newe afernay ki, nine ma qeyret kenime ke be çekuyanê terefê Enstitüyê Zazaki ra tesbitkerdeyan ra binusime. Hetê raştnuştene u ifade-kerdene ra nêmecetiya ma hona zafa, hama hê be hê raver sonime.

Wikipedia miletê ma rê hona zaf xama u kes zaf ra ser nêkoto. Seke sıma vat, her kes tek zonê xo zê hetê xo, dewa xo “raşt” zano.

Çıme: Wikipedia de her çıqa ke mordem şikino qayt kero, mewzuyê, kelımê bıvêno ki, mordemê ilmi u akademisyeni vanê ke isan tenê haydar vındero, çıke her kes ke şikino tey binusno, ilmi-biyaene ra tenê kuno düri. Sıma ke meqalanê xo çıturi (seni) nusnenê, kamci çımeu ra çarnenê a?

M.Z.: İlmi-biyaene mewzuyê do zaf muhımo. Seba ke ma haydarê cı vındenime, çıke taê albazi gegane meqalu vurnenê u ma ki nine ancia peyser çarnenime.

Ez vaci, hetê ilmi-biyaene ra çımê İngılızki daêna mıqerremê. Labelê zonê mınıtqa u dormey Zazaki, zey Tırki, Farski, Erebki, Kurdki, Ermeniki u Azerki ki hetê zon u zagoni ra ma ra daêna nezdiyê.

Ma hata nika Almanki, Tırki, İngılızki u Swêdki ra meqaley çarnay a.

Çime: Eke nia şêro, rocê nê rocê mordem şikino Zazaki de ensiklopediya verêne kitab de ki veco?

M.Z.: Ê taê albazu ke, polemik u siyaset ra duri, iştirakê xuyê mısbeti bîbê, wikipediya ma daêna raver sona. Labelê kes sero nêgıneneno u nêmişeno.

Hama umıd kenane ke rocê Zazaki de ensiklopediya verêne kitab de ki veciyo. Mordemi ke waşt u sero guriya her çi ki beno.

Çime: Her çi ra raver, gereke bızaniyo ke Wikipedia Zazaki tarixê zonê ma de jü gama verêna. Nae rê her keso ke zonê xo ra has keno, gunê (gereke) sa bo. Qimetê sıma çımê ma de zaf berzo. Qelema sıma daima thüze bo!

M.Z.: Seba yardım u qeyretê sıma ki Heq u Teala sıma ra razi bo u canweşiye sıma do. Wes u war bê, wa u biraêne!

MEY ÇINÊ BU..

Remzi ORPEK

Roc gêryaw o tari u hawr u mij o
Merdum o bé eşq tari dı gêj o
Dinya vengakar ya tewşo qırêj o
Dilber né bu her çi req u qıj o

Mey çinê bu , tu rewş dı mena çina
Dilber çinê bu , tu cayek dı roşna çina
Sarxoşeyi çı nébu , tu felek de azadey çina
Haya geyrayış dı roşon u şênayi çina

Keynek reqeséna kéf ya mest ya bol i
Homay xemelnaya, dawdı enawa rol i
Çime zeytuna, manena pele yi vawr i
Zewq u sefa, fermane kerdo rebb o cori

Dinya ya bé sewda béji ya , bena çol u deşt
Her çi mubah o , hurd kenar zi ma ri beheşt
Ez né vano , tı vacı ya pirik ! ma yo Zerdeşt
Eyr zi viyert , heq şah u gırdo , wa béru méşt

Feteline

Musao Areyız

Bine divane, kouna feteline;
Bine divane, kouna feteline.

Bine bılbıl, koŕu ver feteline;
Bine ax u zar, welatê hora feteline.

Bine vêsa, nona vêri dıme feteline;
Bine sewda Ali, Elife dıme feteline.
Tew tew tew, feteline.

Bine xali, bınê lınguna feteline;
Bine xavliye, destuna feteline.

Bine kêngerê verê vay, vay ver feteline;
Bine vılence, fekê mıleti veŕa feteline.

Bine qese, pıstunê mıleti de feteline;
Tew tew feteline.

Bine çoŕana destê mıleti, feteline, hey;
Bine moŕeka nezeri, feteline.

Bine mêsın kardi ver feteline;
Bine saydê verê tıfongi, feteline.

Bine soŕa nezeri, saŕi ser feteline;
Tew tew tew, feteline.

Bine dinsız dindar, fekê mıleti ra feteline;
Bine puçıkê lınge, lıngu de feteline.

Bine divane, welatê ho dıma feteline;
Bine nona potiye, qonaXu de roşine.

Taê sewetunê cenetira kêwtê ra têdıme,
Hey he hey, kêwtê ra têdıme.

Bine Areyız, wertê mıletê hode feteline;
Bine saŕilê yavani, ca ve ca feteline.
Bine saŕilê verê vay, ca ve ca feteline;

Mı aznay nêzona, dengızde xenekine;
Na homete de, ez aŕıanu dest nêxeleşine;
Gumano ke, welatê ho sero rozê bımırine.

Not: Zılfi Selcani kasetera qeyd kerd.

PÊ YO GUL WUSAR NÊYENO

BES NIYO

Nustox: Zerweş Serhad 10/1994

Bıvırné la bıvırné
Namané Zazan bıvırné
Ne Welat mend, ne zi malbat
Zuwan u zagoni bıvırné

Kıtawin vırné, Bedew vırné
Bışar vırna, Zınar vırna
Edeb u édet némend vırna
Tewelité Dımliya dırna
Malbat u Welat péro veşna
Veşna vırna o k1 mendı péro kewrna

Rojé yena, a roj yena
Qe kesiré némaneno
Dırbeta mı keweyéna
Ez Dımliya heweyéna...

Bıvırné la bıvırné
Namané Zazan bıvırné
Ne Welat mend, ne zi malbat
Zuwan u zagoni bıvırné

Kitawin vırné, Bedew vırné
Bışar vırna, Zınar vırna
Édeb u édet némend vırna
Tewelité Dımliya dırna
Malbat u Welat péro veşna
Veşna vırna o k1 mendı qewrna

Roj yena, roj yena
Qe kesiré némaneno
Dırbeta mı keweyéna
Ez Dımliya dırna
Kitawin vırné, Bedew vırné

Bışar vırna, Zınar vırna
Édeb u édet némend vırna
Tewelité Dımliya dırna
Malbat u Welat péro veşna
Veşna vırna o k1 mendı qewr

Ceni u camérd namey vırnay
Koyi u kerey péro rijnay
Érd u hégay péro veşnay
Qij u pil péro biyo paymal...

Kıtawin vırné Bedew vırné
Bışar vırna, Zınar vırna
Edeb u édet némend vırna
Tewelité Dımliya dırna
Malbat u Welat péro veşna
Veşna vırna o k1 mendı qewrn

Ma ancené, é huwené
Ma ruwené, é qır- kené.
Talan kené, sırgun kené
Guni şımené, mird nébené

Kıtawin vırné Bedew vırné
Bışar vırna, Zınar vırna
Edeb u édet némend vırna
Tewelité Dımliya dırna
Malbat u Welat péro veşna
Veşna vırna o k1 mendı qewrna

Teyr u turo néwaneno
Bız u Dewar né qaleno
Herr u kutık né zurenó
Zalıman dest, feqir u fiqaré lerzeno.....

XO İMTİHAN KENA

Koyo Berz

Ez roc finê sencena,
peymena u imtihan kena
Ka semedê çiçi,
mi bêvengey naya axo
u xo dawada xora duri
visto?
Ka semedê çiçi,
ez biya sıst
u koseyêdi ronışta?
Ka, qandê çiçi,
nênusnena, xet nêkena,
pêdimi nêrêznena
u niyana zıwan?
Tayn mırê vanê;
Edizyayo
Tayn vanê; tersayo
u tersan ver nênusneno
Tayn vanê; taqet ra
kewto
Tayn vanê; pilê ci
qediyayê
Tayn vanê; dawada xora
fek viradayo
Tayn vanê; nêza çiçi,
nêza çiçi
Bızanê, wini niyo
ê heme zuri u bohtanê
Ez ne edizyaya,
ne betiliyaya,
ne taqetra biriyaya,
kewta,
ne tersena,
ne dawada xora fek
viradana
u ne zi zewbi çi
şıma zanê; Ê mı biya
dawa Arwêşi
Vanê; Arwêş Kora
qahriyayo,

labirê xebera koy cira
nêbiya
Ê mi zi biya a mesela
Nê heme qýsey puç u
vengiyê
u qe serey xo nêgênê
Qahrê mi,
bêvengeya mi nê niyê
Qahr u heyfê mi yeno,
çiyandê mirê,
nustandê mirê,
gırweynayenda mirê
u na keda mirê
Bı serana mi keda xo dê
u ê heme pêpeydi rêz
kerdi
Pêdım rêznay,
pêdımı nusnay
u rafinay çıman ver
Labirê çi heyf mı nêşa,
ê hemini çap kera, kitabi
kera
Ewro zewbi kesiyê,
kesê belasiyê,
ked nêwerdoxiyê,
inan tirenê u kenê malê
xo
Keso nêvano,
ney emeg werdo,
keda xo tey xerc kerda
u kerdo malê şardê xo
Meki ma destê xo,
ucdandê xo sernê
u namey cı kar biyarê
u emegê cı hiç nêkerê
iste noyo, nê meseleyê,
mi dawada mira peyra
verdanê
u heme çıra fênê duri

Nêyê serey mi tewnenê,
zeriya mi helak kenê,
pizey mi vesnenê,
mi kenê sist u fênê duri
Xo seteni, peymiteni
u imtihan kerdena mi,
heme, heme naya, nêyê
Gunay mino yeno
u ezo pey zahf qahrêna
Eyra cayêdi nênusnena
u nustanê xo hepis kena
imkanê minê zi nêbenê,
ez hemini veca piyase,
ka kamo tireno,
kamo keno malê xo
Dost u embaziyê vinenê
u vanê
Tayn kesiyê vinenê u
zanê,
labirê hesê xo nêkenê
Ez zana, semedo ki,
mı nêşa çıyanê xo kitabi
kera ki,
ê bîbê malê şardê mi,
bîbê mal u keda mi
u malê zewbi kesan,
kedwerdoxan u
belaşçıyan nêbê
Mı waşt ki, herwelat
heskerdox,
hermerdimo raşt,
wahêrê qarekteri
u hermerdimê şardê ma,
vengê xo vecê u nêverdê
Robot u rotoxi,
belasci u firsencî,
kıştı Tırkan
u Kurdanra pırogram
kerdoxi

inan bitirê u berê malê
xo kerê
u pa piyase bikerê
Ezo xo sencena,
peymena,
imtihan kena u vinena
Keda mîna seran,
emegê minê emrê,
ewro oyo hiç beno
Keso qalê ci nêkeno
xo pey nêqahrînenno
u vengê xo nêveceno
Tabi, teniya ê mi niyo
una beno
Zey mi, xeylê embazi,
xeylê nuştoxî estê,
çiyê ciyo tirêno u talan
beno
Vanê nankorey,

bêqerektrey
u bêşerefey nêbo
Hermerdim xo bîsenco,
bipeyma u imtihan kero
Vanê kes bellaş bellaş
niro
u keda jewnay serro
nêroso
Çiyânê ci nêvirno, vêsi
u kemi nêkero,
nêroso u xovero xet
nêkero,
nênusno u malê xo
nêkero
Tay çiyân xo kıştira ser
nêno
u hemini ê xo nêkero
Eyra, günay mîno,
cefadê mi yeno

u ezo xo fêna duri
Labirê ez zana,
ezo rind nêkena
Neya tepeya ez do fina
binusna
u fina dawada xorê
wahêr biviciya
Wina kerdena,
him ez u him zi sarê mi,
zerar vineno u peyra
maneno
Dawa mî fina dawa
mîna
Nuşteni fina kar u barê
mîno
Raya mî akerdê,
oxirê minê xeyri bo...

2007-09-11.

HAUTEMAL

Nustoğ:Heyder Şahin

Her sere asma marti de dı (2) hautemali estê. Hautomalo Qıc, Hautomalo Pil. Hatomalo Qıc more khani ra her sere 07.03. dero. More nıkani ra 20.03 dero. Hautomalo Pil more/hesabo khan ra her sere 17 marti dero. More nıkayên ra her sere 30 martio.

Qere Çarseme asma marti de çarsemo vereno. Domani, cêni u ciamordi kınčanê xuye newu kenê pay. Na roze, a dewu de juyoke Nuxriye(domano tewır pil) çêyiyo sono leya şilane birneno ano, a leya şilane werte de qılasneno ra zere a şilane ra domanu, pilu (cêni u ciamordu) viarnêno pıro. Ju uşire cênê pê danê mal u naxırî re ke mal u naxır newes mebo. Desta sodır reu ra, xona ke teyr u thur nıkile ağwe re neda verê her çi urzenê ra sonê ağwe anê. Ağwe kenê domanu re ke domani newes mebe! yani risku ra,maraz ra, çımê dez ra u neweşiyânê binu ra duri bımanê. Ağwe pızıknenê axure u gome mali ra. Eke mal u naxır ki her neweşiye ra duri bımano.

Hatomalo Qıç ebe Newroz ra yemê dewanê Erzıngani uTerzani de ju roza. Taê 7 roj taye ki New roj roze cênê, germi pozenê kenê vıla. Asma marti de Mavênê 8 u 9 de leglege yena. Leglege paço surke ardo ceng vejino. Eke sare genim ke ardo a sere her çi bolo. Eke aste ke ard neweşiye vejina mal u mul, insane geste mıreno.

Miyande/zere dewu de, Zere/miyande qomi de her sere 17.03. a roze ağwe kuna daru, endi nisanê usario. Mane xo uyo ke zımıstan sono, usar yeno. A roza peyene 17.03 de ağwe girenenê, zımıstan dıma erzenê. Serê hardi vora sıpiya bınê hardi sajiya sura. Endi germ bêro, zımıstan şero.

Dar u ber miyande 16 u 17 de lete sewe de yeno de (sezde). A roze heni vozdana (yani ağwe zaf yena). A roze dar u ber yeno de. 16.03. de yani u sundi ra xonakı dar u ber nıamo de, mordemê ucara vêreno ra, Î mordemi re xeve ama, lerza di biya eke şero. Hama ju Thurıkê di beno, tene giran beno ebe di (i thurıki) neşkino çapık raê ra çip şero. U mordem thurıkê xo erzeno ra dara qerxaze, vano; na thurıkê mı bavokê (emanet) tuyo. U mordem sona, beno lete sewe Dar u ber pêro yeno de, dara qerxaze nina de, dar u ber pêro yeno de, benê berz, dara qerxaze nina de, hin berz manena.

Dara Qerxaze ra perskerdo;çıra niama de? Qerxaze ki vato; bavok mı sero, wayirê xo hatan ke niama bavokê xo neguret, ez neşkinane bêri de. Na dina de teur çıyo gunekar çıyo ke bavoko.Ez ke amane de, ju yeno na çıyo bavok cêno beno. Hama wayirê xoke ama ez sevajine? U tawi u mordem ama bavokê xo mı sero nedi ke bicêro, mire guna wa, direki guneka. Her sere dar u ber pêro yeno de, Dara Qerxaze nina de. A dare rıvatanê i bavoki ra 17.03. (moro newe ra 30.03.) asma marti de nina de. Hal mezalê dara Qerxaze ki niaro.

Hautomalo pil de herkes murade xo wazeno. Juyo ke cade xo esto, u kes şikino pesewe/letesewe de, cadê xo ser sono lewe dare de vındeno. Eke dari amay de, şikino paçê xo lızge yanki pezıkê dare ra gıre dero, yanki cêni çıtıke/lecega xo , ciamordi kulıkê xo yanki puşiya xo erzeno ra ser. U tawi çıke cad kerdo, juyo ke bê guna wo, ye di cadê xo yeno hurendi.

Ni dı Rozşene maki hewlê. Coke ra naê ra dıma ma ni dı rozu anime ju heşt. Hurdemine kenime ju. Naê ra dıma ma na rozşenanê xo kenime şen.

Mı ebe xo(Heyder) domananê xode di bi, xora zanıtene. Hama uncia ki mı 01.02.2008 de Ma mı Ejma, Vışturiya mı Zerde, Piye mı İmam, Vısteure mı Uşeni ra perskerd, hin nust. Ejma u zerde ra 72 serderê. İmamu Uşeni ra ki 76 serderê.